

ISTRAKON 2007.

UVODNIK

Štovani štioče, vjerojatno Ti je drago što u rukama imaš svježi primjerak svojeg omiljenog fanzina, i to broj koji izlazi povodom druge po veličini, a vjerojatno najomiljenije hrvatske SF konvencije.

Moram priznati, malo sam odahnuo!

Zašto, pitaš se?

Prije neka dva mjeseca, usnuo sam ružan san: došao sam na Istrakon, a "Parsek" nije bio gotov. Kako sam se bacakao po zgužvanim plahtama, tako sam se i probudio. Otvorio sam oči i u trenu postao zahvalan što je pazinska konvencija još daleko, dovoljno daleko eda bih stigao sastaviti novi broj. Prevrnuo sam se na bok i blaženo usnuo.

Zapravo, mogli bismo zaključiti kako je ovaj broj plod noćne more. Tako nekako i jest.

No, taj je *grubi* san imao i zbiljsku podlogu: tijekom protekle godine izišlo je svega četiri broja "Parseka", i to ako jako natežemo brojanje. No, situacija ipak nije loša: u prosjeku, fanzin izlazi kako treba.

Situacija nije toliko loša ni inače. Znanstvena fantastika se pomalo promovira u Hrvatskoj. Tako je 7. ožujka ove godine u zagrebačkom klubu "Močvara" održana literarna večer na kojoj su svoje priče čitali Tatjana Jambišak, Darko Macan, Aleksandar Žiljak te Zoran Krušvar, potonji

promovirajući svoj multimedijalni projekt IZVRŠITELJI NAUMA GOSPODNJEG. Radi se o istoimenom novom Krušvarovom romanu kojega prati cijela multimedija. Nema sumnje kako će taj pothvat pobuditi veliko zanimanje - osobito se veselim romanu, koji bi promociju trebao imati na Sferakonu.

Kad smo već kod Sferakona, zagrebačka je konvencija najavljena za vikend od 20. do 22. travnja, i to na Fakultetu elektrotehnike i računarstva, Unska 3, Zagreb. Počasni gost je Bruce Sterling, jedan od najbitnijih autora znanstvene fantastike posljednjih desetljeća. Više informacija na sljedećim linkovima:

<http://www.sferakon.hr/>

<http://bilten.blog.hr/>

Govoreći o konvencijama, odmah tjedan dana poslije, od 27. do 29. travnja održat će se i (nakon puno godina) prva formalna SF konvencija u Sloveniji, pod znakovitim nazivom Konfuzija! Mjesto održavanja je osnovna škola Sečovlje, a počasnim gostom bit će pisac Miha Remec, dobro poznat i hrvatskim ljubiteljima znanstvene fantastike. Poveznica:

<http://deaho.org/konfuzija/index.html>

Slovenski SF našao je mjesto i u ovom broju "Parseka". Naime, donosimo vrlo zanimljiv tekst Tanje Cvitko u kojemu ćemo saznati podosta o situaciji u ponekad nepoznatoj susjednoj zemlji. No, ima još! "Parsekov" vrijedni kino-recenzent Aleksandar Žiljak počastio nas je jednom *hard* pričom, dok je priča Veronike Santo - čije ponovno pisanje i objavljivanje mora pozdraviti svaki ljubitelj SF-a - reflektivna povijest koja oscilira na rubu žanra. Blok priča zaokružuju minijature Kristijana Novaka, odnosno Zorana Vlahovića. Povrh svega, tu je i intervju s Krešimirom "Na rubu znanosti" Mišakom, koji od nedavno ima i blog:

<http://misakvecernji.blog.hr/>

Što još dodati? Kakav trač, naravno!

U ovom trenutku ne možemo još potvrditi, no čini se kako je na pomolu novi pothvat hrvatske znanstvene fantastike. Duhovni začetnik cijele stvari je Tomislav Šakić, a kako je u priču upetljan i Aleksandar Žiljak - i to na *top levelu!* - izgleda kako dečki misle ozbiljno. Za one koje treba podsjetiti: njih dvojica uredili su

antologiju *Ad Astra*, čije objavljivanje predstavlja vjerojatno najvažniji događaj za hrvatski SF tijekom prošle 2006. godine. Saznajemo i kako je uključen još niz ljudi, no s ovom dvojicom za kormilom, stvari imaju dobrih šansi. Pothvat bi ponajprije bio usmjeren na promociju hrvatske znanstvene fantastike, ali imao bi i međunarodni element. Sve u svemu, ljudi se ne šale.

Vijesti, dakle, nisu loše, ovaj je broj prava poslastica, i stoga...

Na čitanje!

U Zagrebu, 20. ožujka 2007.

"Parsek" na webu:

<http://parsek.sfera.hr/>

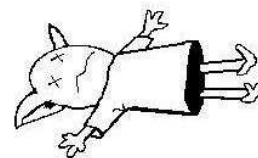
i još:

<http://parsek.blog.hr/>

Kontakt:

dagi@nosf.hr

B.Švel

PARSEK je paradoksalno-sekularno glasilo SFere, Društva za znanstvenu fantastiku, IV. Podbrežje 5, 10000 Zagreb. Izlazi kvartalno i još ponekad. Naslovnica: Maja Duvnjak. Svi prilozi vlasništvo i copyright autora. Uredio i prelomio: Boris Švel. Korigirao: Aleksandar Žiljak.

Ova priča Aleksandra Žiljaka ima ponešto zamršenu povijest nastanka. Izvorno je napisana na engleskom jeziku za grčke novine "Eleftherotypia", i to za prilog za strip i znanstvenu fantastiku "9", gdje je izašla 6. prosinca 2006. godine, u broju 333 (eto, za one koje zanima bibliografiranje hrvatskih autora objavljenih u inozemstvu!). Sljedeća iteracija bilo je objavljivanje na srpskoj web stranici "Art Anima", gdje se može pročitati na adresi: <http://www.art-anima.com/d/price/seksigrdobine.htm> Napokon, objavljujemo je u "Parseku", neka bude dostupna hrvatskim čitateljima. A to je ova priča obilno zaslužila.

Aleksandar Žiljak

SEKS I DUBOKOMORSKE GRDOBINE

"Što mi bi da se udam za konstruktora biomehanoida?"

"A što meni bi da se oženim ihtiologinjom?"

"Dopusti da te podsjetim", Jagoda odgovara svojim najslađim glasom, "kako bi bez moje ihtiologije sad bio pokojni."

"Dopusti da i ja tebe podsjetim, dušo", odbrusi Peter, "da bi bez mog konstruiranja biomehanoida sad i ti bila pokojna."

Potrošenih argumenata, Jagoda i Peter tonu natrag u tišinu. U zadnje vrijeme ovo postaje sve češći ishod njihovih svađa. Pat-pozicija, u kojoj su oboje u pravu. Skriva li se tu neka poruka, pita se Jagoda dok bijesno maše repom, tjerajući ih kroz potpuno mračnu vodu. Vrijeme da se nešto prigriže, odlučuje nakon desetak minuta inatljive šutnje, zadnji je put jela prije dva dana. Oboje će valjda biti bolje raspoloženi kad joj želudac bude pun. Odjednom,

Jagoda se zamrzava u napetom iščekivanju i staje, okružena tminom.

"Osjećaš?", Peter pita tihim glasom.

"Umukni!", Jagoda se otrese na njega. Nepotrebno. Nitko ih ne čuje. Sve njihove rasprave, prepirke i svađe ostaju među njima, mišljene, ali nikad izrečene. A onda ih pogađa pritisak vode, šibajući nepogrešivi niz alarma kroz Jagodina čula, izoštravajući ih do kraja, pripremajući je za onaj kritični zamah repom što znači razliku između života i smrti.

Nešto veliko prolazi pored njih. Blizu, preblizu. Veliko. Dugačko pet, možda šest metara. Vjerojatno ovdašnji ekvivalent nekog dubinskog morskog psa, Jagoda zaključči, premda ga ne može vidjeti. Brz, proračunat, traži. Spreman zaskočiti, spreman škljocnuti čeljustima na najmanji nagovještaj nečeg jestivog. Ali, ovaj put nešto veliko nestaje u tami, ne primjetivši ih.

"Možda smo premaleni", prošapće Peter kao da ga itko može čuti.

"Ne nadaj se." Jagoda dobro zna da na ovoj dubini ni jedan obrok nije premalen. Imali su sreće, to je sve. Jedino objašnjenje.

"Što je to bilo, uostalom?", šapće Peter.

"Ne želim znati."

* * *

Kažu da je sedma godina najkritičnija. Njihov se brak raspadao nakon tri.

Zašto? Čak i sad, kad je postalo potpuno besmisleno, Jagoda još uvijek traži odgovor. Da nije ostala trudna, bi li se Peter uopće oženio njom? Sad kad gleda unatrag, njihova veza i nije ličila na nešto trajno. Ljeto veselog provoda, vruća tijela u vreloj postelji u sparnim noćima. Ali, onda je stigao rujan. A rujanska mjesečnica nije. I kad je Jagoda došla s pozitivnim nalazom u ruci, Peter se osjetio gotovo viteški odgovornim. Čak mu se i Jagoda začudila, tako je što u današnje vrijeme vrlo rijetko. Sad, okružena neprobojnom tamom, najzad misli da razumije. Peter je znatno stariji od nje, možda mu je tek začeto dijete bilo razlog da se konačno skrasa, posljednja prilika da uopće zasnuje obitelj. Kako joj je trudnoća napredovala, stvarno se počeo radovati tom dječaćiću.

A onda je Jagoda pobacila, spontano. Njihova je radost istjecala u krvi, u

ambulantnim kolima što su zavijala cijelim putem do bolnice.

Peter je bio konstruktor biomehanoida. A konstruktor biomehanoida ili radi u industriji, ili je, poput Petera, slobodnjak. Putuje Galaksijom od posla do posla, konstruirajući biomehanoide za kakav se god zadatak pojavi na nekom dalekom planetu. Obično u malim serijama, ali zalomi se i veliki posao, količine u tisućama ili desecima tisuća. Isplati se ako si dobar i imaš sreće. Peter je bio negdje u sredini, ne toliko dobar da bude na vrhu i ne toliko loše sreće da propadne.

Jagoda je bila ihtiolog, svježa nakon diplome i stažiranja. Najbolje čemu se mogla nadati bio je rutinski posao u nekoj marikulturnoj stanici ili oceanografskom institutu. Bilo je ponuda, sasvim dobrih. Ali, nakon gubitka djeteta, Peter se više nije želio skrasiti na jednom mjestu. I nije ga bilo briga hoće li Jagoda poći s njim ili ne. Nikad to nije rekao, nikad je nije krivio, ali žena to zna osjetiti i Jagoda je osjećala. U to je vrijeme Jagodi još bilo stalo, ako već Peteru nije. I stoga je pošla s njim.

I premda *Hans Rudi* nije bio mali i stiješnjen brod, ne može se u njemu zalupiti vratima i ispuhati frustracije u birtiji preko ulice. Pa su se frustracije gomilale, jedna na drugu. Riječi, izgovorene ili ne. Svađe. Oko malih stvari, nepospremljenih čarapa ili prazne posude za sladilo ili kreme za zube, ostavljene otvorenom. I oko većih stvari. Troškova broda. Računa za nabavku DNK.

Otkazanog posla koji ih je skoro uništio. Frustracije što prerastaju u srdžbu. Srdžba što raste u bijes. Bijes koji buja u mržnju.

A onda je Jagoda, kad se u jednom od njihovih nadvikivanja u brodskoj kuhinji zatekla s tavom u ruci da je baci na Petera, shvatila kako je vrijeme da sjednu i porazgovaraju. Peter se složio, zatekavši sebe s tanjurom u ruci da ga baci na Jagodu. Pa su sjeli i razgovarali. I razgovarali. I još razgovarali, govoreći jedno drugom stvari što ih prije nisu imali snage reći. Bili su duboko u Mlokosziewiczovom prostoru, putujući prema Wistaryju, kad su zaključili da im je razvod najbolji izlaz.

Točno 3 minute i 36 sekundi kasnije, iz nepoznatih je razloga njihov Mlokosziewiczov pogon ispustio dušu.

* * *

Je li se i tu skrivala neka poruka, pita se Jagoda dok maše svojim svijetlećim mamcem nad široko razjapljenim ustima, ispunjenim iglastim zubima, spremnim zgrabiti bilo što dovoljno glupo da ga privuče primamljivi sjaj.

* * *

Izletjeli su u normalni svemir, bez ikakva nadzora nad brodom što se divljački okretao oko svih osi. Bez kompenzatora sila da održavaju unutrašnje gore i dolje, Jagoda i Peter bi postali krvave mrlje davno prije no

što bi stigli do upravljačke kabine i zavezali se u sjedala. Još se uvijek vrteći, *Hans Rudi* je usporio do subrelativističkih brzina, jureći prema najbližem zvjezdanom sustavu. Tipično za njega, Peter je htio znati gdje su i što se, k vragu, dogodilo. Tipično za nju, Jagodu je više brinulo preopterećenje rashladnog sustava fuzijskog reaktora.

To bi preraslo u još jedno nadvikivanje, ali je svađa postala akademska kad se glavna pogonska sekcija automatski otkačila, da bi nekoliko sekundi kasnije nestala u bljesku termonuklearne eksplozije. Ostatak se *Hansa Rudija* prebacio na pomoćni pogon, već zašavši u zvjezdani sustav. Prozujao je pored vanjskih planeta, jureći - i dalje bez kontrole - prema maloj plavoj točkici.

Mala je plava točkica bila planeta, čijih je 80 posto površine prekrivao ocean. Istina, Jagoda i Peter su imali 80 posto šansi da padnu u vodu. Ipak, ostalo im je onih 20 posto šansi da poljube tvrdu stijenu.

Imali su sreće. Pljusak je bio ogroman. Trup je ostao u jednom komadu, ali probijen na nekoliko mjesta. Voda je nahrupila i počeli su tonuti, brzo i duboko. Jagoda i Peter su se jedva dokopali konstruktorskog laboratorija i zatvorili hermetička vrata za sobom. Toliko o sreći. Bili su zarobljeni u laboratoriju, na brodu što je tonuo, sa svjetlima što su pokazivala namjeru ugasiti se na najmanji povod i kompjuterskim ekranima na kojima je bio

malo snijeg, malo nečitljivi nizovi podataka, od kojih ni jedan nije govorio ništa dobrog.

Uz potmuli su udarac pali na dno. Brod se zatresao, već prenapregnuta konstrukcija je zastrašujuće škripala i stenjala, kao da navješta smrt. A onda se trup smirio i sve se stišalo, tek bi još tu i tamo neko rebro zajecalo pod pritiskom dubine. Jagoda i Peter su znali da imaju malo izbora. Uglavnom, kako umrijeti.

* * *

Jesu umrli. Barem u uobičajenom smislu te riječi.

Svjetlo u laboratoriju je ipak izdržalo. Kao i ostatak sustava za održavanje života, barem za neko vrijeme. Ali, hrane nisu imali, a voda je iz slavine imala malo prejak okus po morskoj. Kvarovi su bili neminovni, oboje su to znali. Peter je ponovno podigao kompjutere, lokalna je laboratorijska mreža proradila, ali su vanjske veze otišle.

"Možeš li mi otvoriti prozor?", pitala je Jagoda, već u glavi prevrćući sve mogućnosti. Peter pritisnu nekoliko tipki na svojoj konzoli i vanjski su se kapci otvorili. Jagodu je kroz debelo staklo dočekala potpuna crnina, crna poput samog Mlokosziewiczzeva prostora.

Jagoda opsova kroz zube. Pali su na dnevnu polovicu planete. Crnina je značila samo jedno. Bili su preduboko da sunčeva svjetlost dopre do njih.

"Iz ovog se nećemo izvući", Peter reče rezignirano. "Treat će im barem tjedan dana da shvate da kasnimo. Čak i tada, gdje da počnu tražiti? A sve je sjebano, ne možemo..."

"Umukni!" Peter je u zadnje vrijeme bio sklon rezignaciji, i to je Jagodu uglavnom ispunjavalo bijesom. "Razmišljam!"

* * *

"Dušo, ovakva nikad nećeš postati misica!" Stvar u spremniku pod pritiskom podsjećala je na grotesknu napuhanu loptu, dugu 70 centimetara, velike repne peraje i s luminiscentnim mamcem iznad ogromnih usta ispunjenih oštrim zubima.

"Ni ti ne izgledaš puno bolje, dragi", odgovorila je Jagoda, otirući znoj s čela. Okoliš je otkazivao, malo po malo. Ali, sustavi su im podarili dva dragocjena dana za završiti biomehanoide. Velika ružna crna riba bio je njen. Peterov je bio svega desetak centimetara dug, blijed i iskrivljena izgleda, pričvršćen za trbuh velike crne ribe, već sraštenih tkiva i krvotoka. "Baš su kako treba."

"Ne sviđa mi se ovo, znaš. Ovako spojeni. Možda sam trebao..." Jagoda mu je složila specifikaciju prema *Ceratias holboelli*, dubokomorskoj grdobini koju su imali u svojoj zbirci DNK. Svako konstruiranje biomehanoida počinje s nekom postojećom vrstom, i možda ih je

upravo Jagodina ihtiološka struka nagnala da kupe toliko ribljih uzoraka. A dubokomorske ribe dobro dođu kad treba smisliti biomehanoidnu dubokomorsku sondu.

"Kažem ti, tako se ove ribe pare! Jednom kad mužjak sretne ženku, ili obratno, trajno se pričvrsti za nju. Ponekad čak nekoliko dečkiju na jednoj curi. I tako ostaju za cijeli život. Mužjak ili mužjaci se potpuno stapaju sa ženkom. Hrane se kroz njezin krvotok. Od tog trenutka, mužjaci su samo vrećice sa spermom."

"Baš ti hvala!"

"Gledaj, ako se ikad razdvojimo vani, nema šanse da se ponovno nađemo, razumiješ? Šta misliš, zašto se mužjak uopće i vješa? Zato jer mu je to vjerojatno jedini put u životu da će naići na ženku. Jesu li implantati gotovi?"

Programiranje polusvijesti i njena ugradnja u biomehanoida standardni je postupak potreban neka se navede divlje stvorenje da obavlja neki koristan posao. Ali, oprema koju su imali u laboratoriju bila im je dovoljna i da skaniraju i prenesu cijelu moždanu matricu. Svi su znali da je to moguće, ali je malo tko to i radio. Peter se uspio sjetiti svega jednog ili dva slučaja. E pa, pomislila je Jagoda, došlo je vrijeme za učlanjenje u taj ekskluzivni klub. Njenu su matricu presnimili u veliku ribu, Peterovu u malu. Još je dvije stvari Peter dodao po Jagodinim uputama: sustav za unutarnju komunikaciju i njihove DNK, sigurno

pohranjene u ribama. To za slučaj da ih netko ipak bude tražio i da nađe olupinu. Biolimuniscentni je mamac dovoljan za uputiti nešto Morseovih signala.

"Gotovi su", odgovori Peter.

"U redu. Onda nam preostaje još samo jedno..." Jagoda je duboko udahнула i pritisnula dugme. Vrata su se laboratorija otvorila i studena je voda nahrupila unutra, brzo plaveći prostoriju, penjući im se do prsa, bolno ih otupljujući hladnoćom. Oko jedne su se stvari Jagoda i Peter lako složili: najbolje je to obaviti brzo. Jednom kad voda ispuni laboratorij, spremnik se s biomehanoidima trebao sam otvoriti, ispuštajući ih u tamu.

Zadnje što je Jagoda vidjela prije no što su se svjetla ugasila, a njih dvoje utonuli u tamu, bila je ona sama, ona kao ružna riba. Beščutne, hladne oči što ih iza stakla spremnika gledaju kako se bore za zrak, mahnito grabeći ne bi li se uhvatili za nešto, bilo što, posljednju slamku. Našavši konačno jedno drugom ruku, čvrsto su se primili, nalazeći posljednju utjehu jedno u drugom.

* * *

"Prije dva dana smo razgovarali o razvodu", Peter promrmlja kako se spremnik otvarao.

"Prije dva dana nismo bili tisuću metara duboko", Jagoda odgovori, oslobađajući svoj mamac i osvjetljavajući

dva tijela što su se držala za ruke. Pokušala ih je ne gledati dok je plivala ispod njih, pa kroz vrata i u hodnik, tražeći najbližu pukotinu u trupu.

"E, sad smo zajedno dok nas smrt ne rastavi."

* * *

Nešto veliko prolazi pored njih. Jagoda i Peter plutaju bez riječi, povezani zauvijek, stopljeni u jedno, čekajući da nešto veliko otpliva. A onda se nešto veliko okreće i Jagoda nagonski zna, osjeća, da ih ovaj put progoni. Nema vremena razmišljati kako i zašto, baca se u stranu i ogromne ih čeljusti promašuju tek za djelić centimetra. Ali, nešto veliko je gladno i napada još jednom.

Jagoda ga pokušava natplivati, trebala bi biti okretnija, ali nešto veliko je brzo, veoma brzo i Jagoda osjeća velika usta kako se otvaraju za njom i usisavaju je, oštri će je zubi prerezati napola. Naglo skreće lijevo i nešto veliko još jednom promašuje, a čeljusti škljocaju u prazno. Jagoda nastavlja plivati, nečem velikom treba više vremena da se okrene i ako joj uspije stvoriti neki razmak među njima, možda se dokopaju sigurnosti olupine. Cijelo se vrijeme drže uz olupinu. Namjerno, zadržavanje uz olupinu je standardni postupak u slučaju pada. A olupina će im pružiti utočište, samo ako je se dokopaju.

Jagoda i Peter opet imaju sreće: nešto veliko odlučuje odustati od potjere. Svaki grabežljivac nagonski zna kad je gotovo, kad pribavljena hrana više neće pokriti utrošenu energiju. Jagoda usporava i čeka, spremna da opet krene bježati. Prolazi nekoliko minuta u napetoj tišini. Ali, nešto je veliko otplivalo, tražeći zalogaj gdjegod drugdje.

"Malo je falilo", Peter odahne s olakšanjem dok se Jagoda smiruje.

"Pssst, tiho", Jagoda odgovara, umirujući se, potpuno se umirujući.

"Što sad?"

"Umukni!" Jagoda osjeća lagane treptaje pred sobom i odlučuje riskirati. Potjera je bila naporna i treba joj hrana. Oboje trebaju hranu. Stoga izvlači mamac i počinje mahati njime. Plavo svjetlo prodire u crninu. Malo stvorenje, poput račića, pliva do njega, privučeno, mnoštvo dlakavih nožica složno radi, duga ticala mašu uokolo, nadajući se ukusnom planktonskom zalogajčiću i ne primjećujući velika usta što čekaju. A onda je, u treptaju oka, sve gotovo. Čeljusti se otvaraju i zatvaraju, i račića više nema. Gladna, Jagoda ga guta s tekom.

Ako ne jedeš, pojeden si. Ako nisi pojeden, jedeš. Neprestani krug u moru. I Jagoda i Peter što u njemu preživljavaju, pameću i srećom - s više sreće nego pameti - ali preživljavaju, zajedno, vezani u jedno.

"Mljac! Hrskavo!", slažu se oboje.

Voda. Fascinacija vodom, vodom i solju. Vodama slanim, slatkim, pitkim i nepitkim... Ova priča Veronike Santo donosi intrigantni put mlade žene opčinjene vodom, u magijskom realizmu svijeta koji je nestajao.

Veronika Santo

DUBOKE VODE

Od malena putujem puno, prvo s roditeljima, a sada i sama. Mislim kako moja sudbina nije izuzetak, samo je u duhu ovog stoljeća migracija. Svi smo na putu, u ovom ili onom smislu. Osim toga, rođena sam na svetog Nikolu, zaštitnika pomoraca, što me nekako uvijek vodi na more i oko mora.

Negdje čuh ovu priču:

Jedan je sveti čovjek išao, tragajući sam za sobom, pustinjom. Ljuto ga je sunce dan za danom lišavalo svega, prošlosti i budućnosti, preostao mu bio tek život, volja za bogom i jedna suha riba u zavežljaju.

Hodao je tako moleći i preklinjući, jer je kao i svi sveci stalno razračunavao sam sa sobom, kad se pred njim nenadano - kako to već biva u pričama - otvori blistav izvor. Svetac zastane trenutak, pitajući se je li to dar božji ili vražji, a onda izvuče ribu iz zavežljaja i zaroni je u vodu. Riba se praćakne, a njena mrtva krljušt zasrebri.

Tek sad i sam okusi vodu, okupa se i tako postane besmrtan. Jedno sa svijetom do

svojega i njegovoga kraja.

Zove se Al Khadiz i ima kuću na kraju svijeta, na onoj crti horizonta što nam stalno bježi, tamo gdje se spaja plavo nebesko i plavo morsko, visoko i nisko, svjetlo i tama. Zovu ga i "zelenim" zato što stalno ponovno lista, kao golo drvo u proljeće. Kuća mu je u pokretu, poput oblaka, viđaju ga posvuda: kao suputnika u vlaku, čovjeka na pustoj cesti, neznanca koji iznenada zazvoni na vratima.

Dolazi s jednim od svojih mnogobrojnih lica i daje vam savjet, kao putnik putniku pokaže na raskršću traženi put.

Ovo je priča o jednom od njegovih lica.

1989.

MORE KAO SREBRNA KRLJUŠT

Kod nas, u bivšoj Jugoslaviji, je bilo tako, magije je bilo najviše na istoku, znači

u Srbiji, ali prije svega u Bosni. Ovaj hodža je, međutim, imao vikendicu blizu Šibenika.

Na putu smo mama, moj muž Aleksandar, rođaka Katerina i prijateljica Branka. Svatko od nas je krenuo na ovaj put sa svojim problemima i potrebama. Branka ima 29 godina i ne uspijeva naći čovjeka, Katerina ima problematični brak i devetogodišnjeg sina s nemirnim snovima, moja mama bi htjela rasvijetliti mračne odnose oko kuće koju smo dobili u nasljeđe, moj muž nas jednostavno prati, vozi sve nas zajedno s našim teretima.

Putujemo obalnom cestom, sunce je na zalasku. Oblaci i otoci zaranjaju i izranjaju kroz gusto svjetlo zalazećeg sunca.

Gledam ovu igru svjetla i sjena, otoci su baloni svjetlosti, more je čaša ključale žive i pitam se koliko će duboki biti mrak koji će za koji trenutak pritisnuti poput nakovnja dubine i pličine mora, ribe, rakove i puževe. I zašto uopće moram razmišljati o tome, zašto ne mogu živjeti kao oni, jednostavno, u ritmu plime i oseke?

Vođa puta je Katerina. Prije nego što je pronašla hodžu, bila je kod drugih vidovnjaka, i nakon njega ići će opet kod drugih sve dok se ne zaustavi, nekih šest godina nakon ovog putovanja, u pentakostalnoj crkvi.

Ali to je još daleko. Godina je 1989. Jugoslavija još nije bivša nego sadašnja. U selu u koje stižemo ima puno novih kuća, najviše vikendica. More je udaljeno nekih stotinjak metara. Dok se penjemo vanjskim

stepenicama na prvi kat nedovršene kuće, vidim mu još jednom srebrna izbrazdana leđa, zmaj spreman zaroniti u nadolazeće more mraka, spreman zaživjeti poput ribe u pustinji.

Ispred vrata je mali tepih i cipele. Gledam ih redom. Prazne cipele imaju neko drugo značenje nego recimo - obješen kaput. Brojim četiri para, tri odrasla i jedan dječji. Katerina nas upućuje da se moramo izuti. Ovo je muslimanska kuća.

U sobi je nekoliko osoba, tri muškarca i jedno dijete. Jedan od njih je hodža, drugi njegov brat i rođak sa sinom. Kasnije, u razgovoru saznajemo kako je rođak stolar, kuća se još radi, osjeća se miris svježeg drveta, strop prostorije prekriven je masovnom hrastovinom. Na podu je uglačan parket, mali tepisi, niski orijentalni stolovi.

Hodža je odjeven poput zapadnjaka, ima nekih četrdesetak godina, pomalo je punačak, svjež obrijan, nalikuje na dobrostojećeg intelektualca, ali iz njega teče neka mirna snaga, i osjećam na prvi pogled da mu vjerujem.

Stiskamo se na niskom divanu, svi osim Katerine koja kuha kavu i nosi nam je na pozlaćenom poslužavniku zajedno sa čašama hladne vode i posudom punom šećera.

Dječak ne obraća pažnju na nas, okreće programe na televiziji. Hodža mu se odjednom obraća, izgovara par oštrih riječi, pretpostavljam na arapskom, i dječak vraća na ekran utakmicu.

Nestaje iza jednih vrata i daje znak Katerini neka ga slijedi. Postajemo tihi, čuje se jedino televizija. Katerina ostaje nekih desetak minuta, zatim se vraća. Ulazi Branka, puštam ih sve naprijed. Crte lice im nakon izlaska iz tajanstvene sobe izgledaju čudno nategnute. Što li im kaže? Dižem se s oklijevanjem kad dolazi red na mene.

Soba u koju ulazim je mala, u sredini je pisaći stol, sa strane police s knjigama. Zidovi su svježe obijeljeni, strop je i ovdje pokriven drvetom. Hodža me trenutak gleda, zatim pokazuje neka sjednem.

“Kako se zoveš?”, pita.

Kažem mu ime i ne sluteći da se iza ovog bezazlenog pitanja nešto skriva. Više o imenima saznajem tek dvije godine nakon našeg prvog susreta.

Trenutak se snebivam, a onda mu kažem kako već godinama tražim pravi posao, kako radim samo sporadično u turizmu, ali da pišem i kako bih htjela nešto bolje, može li mi pomoći. Kažem mu da sam udana, imam dvoje djece, ali da Aleksandar stalno šuti, čini se kako si nemamo više što reći. Što misli o svemu, može li mi pomoći? Sve u svemu, banalna priča i tko zna koliko ih je ovakvih čuo, mislim si u sebi.

Ili ipak ne. Gleda me u nedoumici.

“A muž ti je onaj u sobi”, kaže, “onaj što te dovezao.”

Potvrđujem, znajući kako to izgleda ružno i apsurdno. On se diže iza stola i pruža mi jednu knjigu.

“Drži to na prsima”, kaže mi i izađe iz

sobe.

Stojim na sredini sobe i držim crvenu knjigu na prsima pitajući se u sebi što to zapravo radim. Vrijeme prolazi, ali ja se ne usuđujem maknuti iz položaja u kojem me je ostavio.

Napokon se vraća.

“Što si osjetila?”, pita me uzimajući knjigu. Sad tek vidim kako sam na prsima držala Kuran.

“Ne znam”, kažem, “toplo.”

Hodža me gleda zamišljeno. “Uzimaš li pilule?”

“Kakve pilule?”

“Za smirenje.”

“Ne”, sliježem ramenima. “Zašto? Bavim se meditacijom. Smiruje me.”

Hodža izgleda zainteresiran, ali i podboden.

“Trebala bi naći nešto drugo. Kada si nemirna, radi stvari koje ti se sviđaju.” Trenutak šuti, a zatim dodaje: “Trebaš ostati sa svojim mužem.”

Uzima jedan papirić i nešto piše, pretpostavljam, arapskim pismom.

“Staviti ćeš ovaj papir u vodu dvadeset i četiri sata, a onda se tri puta umiti vodom. Kada izvadiš papir iz vode, osuši ga i spali.”

“Za što je to?”, pitam.

“Za ono što treba”, kaže hodža i diže se.

Shvaćam. Moje vrijeme je isteklo. Ostavljam kuvertu s novcem na pisaćem stolu i izlazim. Hodža nema neki cjenik i ne

traži novac, ali svatko nešto, već prema svojim mogućnostima, ostavlja.

Vraćam se u sobu. Na ekranu je još uvijek utakmica. Jedini koji je gleda zainteresirano je Aleksandar. Shvaćam kako je ovaj čovjek mogao izabrati bilo koji televizijski program i onda otići iz sobe - nitko od njegovih rođaka sigurno ga ne bi bio promijenio.

1977. - 1987.

VODA JE MJERA

Jer kad se pije prejako vino, mora se s njim pomiješati voda.

Aleksandar i ja pili smo ga cijelog. Imala sam osamnaest, a on dvadeset i dvije godine kada smo počeli živjeti zajedno.

Kad se prisjećam prvih godina moga braka vidim Beograd, noć, zimu, borove umotane u snijeg. Idem pred Aleksandra koji stiže u deset i petnaest iz popodnevnice smjene.

Glava mi je pokrivena smeđim, toplim šalom što sam ga naslijedila od mame, na nogama su mi čizme, pahulje mi udaraju po licu. U Beogradu se temperatura zna spustiti noću i do minus petnaest. Od naše zgrade do autobusne stanice je samo desetak minuta, ali po neugaženom snijegu i košavi što probija i podstavljeni kožni kaput, put izgleda duže. Autobus se zaustavlja na osvijetljenom bulevaru, dočekujem Aleksandra poljupcima, smijemo se i jurimo nazad prema stanu.

Kroz Beograd teku Dunav i Sava. Nedjeljom šetamo po keju, fascinira me miris rijeke, sladak i težak, i ribe imaju taj miris. Meso im je meko, ljuske velike i blistave. Ne mogu ih vidjeti kroz vodu jer se čini stalno zamućena pijeskom i muljem.

Čeznem za morem.

U tom periodu upoznajem se s istočnjačkim filozofijama, osluškujem se dok šetam uz vodu, mjerim joj odnos prema nebu, radim vježbe joga na tepihu naše sobe u stanu Aleksandrovih roditelja.

Ovo je vrijeme zatvaranja prema svemu što ne ulazi u moj svijet, a to su knjige, Aleksandar, joga i more. Po sobi leži prašina, ali ja polažem ispite. U Beogradu se snaha kaže "snajka". Ova je snajka sve samo ne ono što se od nje očekuje.

Pozivaju nas na obiteljska slavlja, ručkove, večere, rođendane, slave i vjenčanja. Srbi vole slaviti i pri tome pripremaju velike količine hrane. Obično je na početku juha, zatim hladni naresci, sarma, pečeno odojče i na kraju torte. Čude se što ne jedem svinjetinu. Oduvijek jedem malo mesa, a svinjetinu nikad. Kako je to nacionalni specijalitet, mislim da mi to uzimaju za uvredu. Kako mi je jednom rekla jedna moja prijateljica, Srbija je za mene egzotična zemlja.

Pokušavam nagovoriti Aleksandra neka nastavi školovanje. U početku daje neke ispite, više da ugodi meni, nego što ga to stvarno zanima. Ubrzo ga učenje zamara, a ja se nerviram, ponekad se čak svađamo.

Ipak, dobro nam je, samo što su zajedničke smjernice razvoja, kako bi to rekao neki futurolog, negativne. Aleksandar je zadovoljan s onim što ima, i duhovno i materijalno, ja sam nemirna, tražim nešto, htjela bih rasti.

Čini mi se kao da je u mojoj glavi nešto što ne mogu doseći, poput čovjeka sa Maigretove slike pokušavam sebi vidjeti leđa stojeći ispred ogledala. Ponekad imam noćne more, budim se, ali ne znam što sam sanjala.

Završavam s mojim studijima i vraćamo se na more. Sve naizgled ide kako treba, ali nemir je još uvijek tu. Duboko udišem slane, oštre mirise i već sam nesretna što sam napustila slatku rijeku. Kao da osjećam kako će se ovdje povesti drugačija igra, kao da čujem kako me zmaj srebrnih krljušti zove i pita koje su mi namjere, što želim od života?

Šetam pored mora, najviše sama. Razmišljam, pitam se. Činim se sama sebi kao kukac uhvaćen u jantaru.

Odluka se stvara sama, i djeca počinju svoj put, kroz svjetlo, tamu, prema ovom svijetu. Imam bezbroj zdravstvenih komplikacija, moje tijelo odbija biti posjednuto. Istina je da se bojim promjena koje ne mogu kontrolirati. Priroda moju nevoljkost nagrađuje blizancima. Rađaju se dva mjeseca prerano, naravno u znaku riba.

Imaju svega nekoliko mjeseci kada uspijevam dobiti prvi privremeni posao: počinjem raditi u turizmu.

Osim toga, bacam se na pisanje kratkih reportaža i poneku uspijevam i prodati.

Razmišljam o tome da upišem neki dodatni studij. Čini mi se kako sam u trci s vremenom, da imam dvadeset i sedam godina i da još uvijek nisam od sebe napravila ništa - htjela bih izaći izvan granica koje su mi (koje sam si) postavljene (postavila).

1982. - 1987.

PET BUNARA

Grad u kojemu sada živimo je okružen morem, ali ima malo pitke vode. U davnini su se gradili bunari i cisterne. Jedan od gradskih trgova je popločan bijelim kamenom, a na njemu su, opet od kamena, bunari. Hladna, mračna usta su im prekrivena teškim željeznim pločama. Nikad nisam okusila vodu iz tih bunara, niti znam je li i danas pitka. Ali, uvijek kad prolazim pored njih, pogled mi pada na teške željezne poklopce. Čine mi se Pandorinim kutijama, svaka s različitim sadržajem. Na kraju ovog perioda saznajem kako grad krije slatke, kisele, trpke, slane i gorke vode. Redom ih kušam sve.

Susrećem slučajno Idu, prijateljicu iz djetinjstva, i nakon cijelog niza godina kroz koje smo prošli mimoilazeći se, počinjemo opet s druženjem.

Ona je pjesnikinja i poznaje svijet

okultnoga. Upoznaj me s knjigama za koje do tada nisam čula, poklanja mi moju prvu knjigu I Kinga i tri novčića za konzultacije.

Prvo što saznajem od I Kinga i njegova 64 heksagrama je da stvari prolaze, vrijeme je relativno, jedan heksagram može značiti nešto što će se dogoditi za jedan sat, jedan dan, jednu ili deset godina, ali ono što je sigurno to je da sve dolazi i prolazi.

Ida mi priča o svojoj prvoj ljubavi, mladom piscu koji ju je napustio zbog starije žene koja ga je materijalno pomagala. To i još dvije-tri druge propale veze ispunile su je frustracijom i bijesom prema muškarcima. Uzima ih i ostavlja prije nego što oni ostave nju.

Priča mi kako je pri jednom dočeku Nove godine bila u kući nekih prijatelja. Na kraju, kad su već svi bili umorni i odlučili odspavati, morala je, uslijed pomanjkanja prostora, dijeliti sobu i krevet s jednim nepoznatim mladićem.

“Obavili smo to odmah i na kraju smo oboje mogli mirno spavati.”

U jednoj drugoj priči uzela je osobnu iskaznicu muškarca s kojim je završila u krevetu, osiguravši tako da je ponovno potraži.

Slušam Idine bizarne priče, ne znajući jesu za smijeh ili žaljenje. Vjerojatno ne sudjelujem potpuno u njenim doživljajima, kao ni u bilo čemu drugom oko mene: moj unutarnji svijet ima življe boje od onog vanjskog.

Upoznajem jednu novu osobu -

Marina. Ljeto je i radim za jednu turističku agenciju. Marin je učitelj surfa. Izgleda poput dobro prepečenog kruha, kosa mu je izbljedila od sunca i soli, a oči teške poput oštriga.

I njega vodi voda. Klizi joj po nemirnoj površini mora poput zlatnog skakavca. Često ga čekam na obali dok okolo tintinaju jarboli na vjetru.

Podao je, onako, bez nekih zadnjih namjera, živi po svome, ne sviđaju mu se pravila, važno mu je imati novac i malo raditi. Čini sve da bi me privukao, a zatim nestaje na nekoliko dana. Igra se, i to me naravno privlači. Poziva me u svoj stan. Nalazi se u starom centru grada, otrcan je i prljav. Mama mu je previše našminkana i bučna, radi kao kuharica u nekom restoranu na periferiji. Dolazim jedan dan do njega, ona me zaustavlja, nudi kavom i gura u ruku ogrlicu od zelenih perli. Izgleda da joj se sviđam, ali ona ne zna da ova djevojka ima muža i dvoje djece. Znamo po cijelo popodne pričati, kao pravi brat i sestra, nikad se ne pokušavajući ni dotaknuti.

Ida je naravno upoznata s mojom simpatijom prema Marinu. Poznaje ga od ranije iz viđenja i odnosi se prema njemu s laganim prezirom, govori mi kako sam izabrala tog delikventa za povjerenika jer očito nisam prošla tu fazu u adolescenciji, onda kad sam trebala. On za nju govori kako bi je mogao u svakom trenutku povesti u krevet, da mu se nudi, ali da baš nije njegov tip.

Polako saznajem i druge stvari o Marinu, povremeno krade, čujem kako je umiješan u provalu jednog skladišta sportske odjeće. Drogira se, ali ne stalno. Otkrivam u njegovoj sobi zamotak s bijelim prahom. Bolestan je i to otkrivam posljednje: povremeno ima napade slične epilepsiji.

Među nama postoji neka tiha privlačnost, nevidljivo nešto što nas vuče jedno drugom. I sigurno je to ono što ga je godinama nakon što je prestalo naše blisko viđanje tjeralo neka me traži, ispovijedajući mi se onako kako je to činio u onim popodnevim dok smo dijelili popodneva u njegovoj kući.

To je i ono što me tjera jednog popodneva neka izađem iz kuće po olujnom jugu: osjećam kako se s Marinom nešto događa.

Vjetar je jak, dok se približavam rivi drži mi lice poput vlažne šake, priljubljuje mi odjeću za tijelo. Miriše na kišu, more se diže i spaja s nebom, kapljice mi se uvlače u nozdrve, ne znam je li more ili kiša.

Marin je tamo vani, žuta podivljala ptica među bijelim prstima valova, približava se obali nevjerojatnom brzinom, jedro blista, more oko njega je sama pjena. Kroz oblake se probija koja zraka sunca i udara po nama, po kamenju rive, po onima koji ga gledaju s obale, po krošnjama palmi. Stižem do rive u trenutku kad ga izvlače iz vode. More ga je bacilo na obalu. Tako je stučen da u bolnici provodi skoro dva

mjeseca.

Udarac o rivu prelomio je i nešto među nama, tako, bez riječi. Odlazim ga vidjeti jednom u bolnicu, ali on ne otvara oči. Osjećam prazninu, kraj, ali čini mi se i da se dogodilo nešto dobro, nedostaje mi, ali znam kako je vrijeme naših popodnevni priča isteklo.

Ali, istovremeno se udaljujem i od Aleksandra, sve mi nekako predstavlja teret, povlačim se u sebe, a zatim se bacam na pisanje. Nazivam jedan beogradski magazin, tražim urednika, prijatelja nekih prijatelja, i nudim mu reportažu o evropskom kupu u jedrenju. I tako upoznajem Ervina.

Ida je još uvijek tu, sluša me, gleda svojim tammim očima i podsmjehuje se.

Dolazi često, ostajući do kasno u noć. Nikad joj ne znam reći ne. Aleksandar je prihvaća, ali mamu počinju moriti sumnje o ovom tako intimnom druženju.

Odlazim često u našu staru kuću na selu. U dvorištu je bunar. Voda na dnu je daleko crno ogledalo: vidim sebe, grane smokve u odrazu, ali znam da iza ima još nešto, nešto je tamo iza, nevidljivo, skriva se u tami iza mreže paučine.

Iz dana u dan se osjećam sve lošije, ponekad mi se čini kako živim u nekoj vrsti sna. Jedino što uspijevam je pisati. Čitam djeci "Alisu u zemlji čuda", vjerojatno se više sviđa meni nego njima. Kuća me guši, počinjem sanjati otvorenih očiju.

Misli mi se zauzlavaju po glavi bez prestanka, hodam okolo ne videći nikoga.

Bio je to period kojeg je moja mama nazvala opsjednutošću. Osjetila je svojim materinskim instinktom da me mora spašavati. Otišla je kod Peke.

1987.

USNULE VODE

Bila ju je otkrila Katerina, kao i sve druge vidovnjake s kojima smo dolazili u dodir. Peku sam vidjela samo jednom, Aleksandar i ja smo pratili moju rođaku koja je, kao i uvijek, bila u potrazi za rješenjem svojih životnih problema.

Aleksandar je očito nalazio neko zadovoljstvo u ovim mističnim putovanjima, ja sam bila radoznala, ali ne i zainteresirana da je upletem u moje priče.

Prvo, Peka je bila skupa. Drugo, u vrijeme te posjete glava mi je toliko bila puna da sam se bojala kako će se taj kovitlac misli vidjeti kao da mi je lubanja od stakla. Znam kako mi se Peka u toku tog viđenja obratila s par riječi, ali mislim da sam ih odmah izbrisala.

Imala je veliko imanje na kojem je okupljala cijelu svoju porodicu, aktivnost kojom se bavila bila je vrlo unosna. Peka je, naime, skidala, a ponekad i sama radila vradžbine.

Automobil se mučio nekih desetak kilometara po neravnom putu prije nego što smo došli do Pekine kuće. Bio je to kameniti dio zadarskog zaleđa koji smo nazivali

Bukovicom, dio okrenut stočarstvu i zemljoradnji i ne baš najbolje razvijen. Ostala mi je usječena u pamćenje dubina noći nad tim zaselkom daleko od grada, automobila i umjetnih svjetala. Čak je i mjesec nekako slabo sjao u ovom zabačenom selu, vidjele su se jedino hladne zvijezde utisnute u nebo kao u crno tijesto.

Sjećam se prije svega mraka koji je okruživao njenu kuću kad sam je prvi put vidjela. Kuća i nije bila prava riječ, bilo je to seosko gospodarstvo sa svim popratnim zgradama koje se zapravo u noći nisu vidjele, već više mirisale i nazirale. Čuli su se pokreti životinja u štalama i osjećao se slatkast vonj gnoja i sijena.

Sjedili smo oko drvenog kuhinjskog stola u polumračnoj kuhinji, jer kuća u to vrijeme još nije imala električnu struju. Osjećao se miris petrolejki koje su bacale duge sjene po svetačkim slikama na zidovima i tihog prisustva nekih članova porodice koji su nas posluživali posudama punim vina. Ona sama je bila sitna, izborana starica oštrog pogleda i živahnih kretnji. Nosila je tradicionalnu odjeću tog kraja, široku crnu suknju i bijeli rubac oko glave.

Tek nekih pet-šest godina nakon ovih događaja mama mi je rekla da je i sama bila kod Peke i kako je platila dvije tisuće njemačkih maraka (tada je to bio veliki novac) da bi me izbavila.

Mama je, kao i Aleksandar, znala za Marina, ali Peka joj je odmah rekla da kod mene nisu u pitanju "muški" nego jedna

“ženska”. Rekla je kako su mi bacili čini i da mi zbog konfuzije koju imam u glavi prijeto duševni poremećaj. Rekla je kako su mi “napravili” u Skradinu i da je žena koja je platila vradžbinu zaljubljena u mog muža, te kako mi želi razoriti brak. Osim toga, trebalo je proći petnaest godina prije nego što dobijem stalan posao.

Dala je mami sol koju je trebala posuti ispred Ide prije nego što sljedeći put prekorači prag i uđe u našu kuću. Kad mi je naposljetku ovo ispričala, rekla je da ni sama ne zna kako je to uspjela izvesti.

Ja sam tada vidjela samo posljedice i one su bile više nego neobične.

Jednu večer Ida je, kao obično, došla i sjela u zelenu fotelju namjeravajući kao puno puta prije toga ostati tu cijelu večer. Umjesto toga se, već nakon nekih desetak minuta, iznenada digla.

“Ja to ne mogu više podnositi”, rekla je i otišla. Što je bilo “to”, nije nikad izašlo na vidjelo.

Pokupila je svoje stvari, obula cipele i zauvijek nestala iz moga života.

Ponekad bih je sretala na ulici, ali smo se izbjegavale pogledati ili pozdraviti.

Nakon nekoliko godina pokušala mi je prići, ali ja sam je izbjegla. Kao da smo postale dva suprotna pola magneta.

Iz ovog sam perioda puno toga zaboravila, poslije sam nešto sama rekonstruirala, nešto su mi ispričali drugi. U mom sjećanju su crne rupe, vjerojatno posljedice različitih energija koje su se tada

oko mene sukobljavale.

U početku sam prihvatila novu realnost, ništa ne pitajući i jednostavno nastavila živjeti tamo gdje sam stala prije Ide.

I kao što već reko, tek puno godina kasnije saznala sam istinu, mama mi je ispričala o Peki i soli.

1987. - 1991.

DVIJE RIJEKE

Znam da izgleda čudno prihvatiti kako nešto utječe na život na ovakav način, ali mislim kako je još čudnije nakon ovakvog iskustva nastaviti kao da ništa nije bilo, ući u svakodnevni svijet kao da onaj drugi svijet, čiju sam tamnu stranu dotakla preko Ide, ne postoji.

Pa ipak je u početku bilo tako. Djelomično je objašnjenje što magija u mnogim slučajevima djeluje na pamćenje i meni je uistinu puno iz toga perioda izbrisano. Tek kasnije sam uspjela povezati događaje i dati im smisao.

I Ervin miriše na rijeku.

Srećemo se više mjeseci nakon prvog telefonskog razgovora, za vrijeme novogodišnje posjete Beogradu. Opet udišem miris rijeke, osjećam ga čak i zimi dok pada snijeg i rijeke su smrznute. Vode se lijeno rastežu ispod pokrova leda i prizivaju proljeće.

U međuvremenu, počinjemo se čuti

češće, pričamo o tekstovima na kojima radim, jednoj reportaži o otocima i drugoj o ženama pomoraca, ali pričamo i o drugim stvarima. Naši su telefonski razgovori dugi, sviđa mi se ironija s kojom se odnosi prema našim balkanskim realnostima.

Visok je, plav, pomalo mršav. Pomaže mi iščistiti stil, osjetiti pravu temu, naučiti ritam koji će privući. Tjera me mijenjati već gotove tekstove, ponovno pišem, tražim. Novinarstvo koje sam u jednom trenutku gotovo napustila postaje mi ponovno važno. Zapravo, počinjem pisati za njega, ono što napišem ne postoji dok on ne pročita.

Ervin je u mom životu nešto novo. Živi za svoj posao, piše, uređuje jedan magazin, surađuje u političkim tjednicima širom Jugoslavije. Gaji duh srpstva, koji mi se čini robustan i zelen poput biljke mesožderke. Priča puno o važnosti muške glave u porodici. Koliko je sve to intelektualna poza, a koliko stvarnost, ne uspijevam saznati.

Sjećam se dobro trenutka koji je za mene označio preokret. U njegovom smo stanu na Zvezdari i on mi nešto živo tumači. Na trenutak zatvaram oči, vrti mi se u glavi od navale slika, a zatim, isto tako iznenada kao što je počelo, prestaje.

Opraštam se ubrzano, dok me on začuđeno pita jesam li dobro? Izlazim van, progonjena slikama koje još uvijek imam pred očima: vidim ga na nekom drugom mjestu, ja sam mala i on me drži za ruku.

Hodamo nekom dugom ulicom nad kojom se nadnosi red uskih prozora. Dižem glavu i vidim ženski lik kako nas promatra iza jedne bijele zavjese. On me nestrpljivo povlači za ruku. I tada opet sve nestaje.

Hodam tu večer dugo kroz smog i buku automobila pokušavajući shvatiti ono što mi se dogodilo. Ne vidim ljude, ne vidim ulice, promašujem autobusnu stanicu.

Nikad mi se više nije ponovilo ovo viđenje, ali od tog trenutka sam sigurna kako smo se negdje, u budućnosti ili u prošlosti, već sreli.

Taj me trenutak ozračuje nemirom i sljedeći put kad sam opet došla u Beograd dopuštam mu neka mi se približi. Nekoliko dana koji izgledaju kao početak nečega, koji se odmah pretvara u kraj.

Ponavlja se priča s Marinom. I Ervin je osoba izvan svih pravila, s kompliciranim odnosima s ljudima i sa samim sobom. Saznajem, nešto od njega, nešto od drugih, kako je imao nemirno djetinjstvo, adolescenciju ispunjenu tučnjavama i manjim prijestupima, kako je imao već više veza s udanim ženama, kako je upropastio brak jednom prijatelju, živio s njegovom ženom šest mjeseci, a zatim se jednostavno predomislio. I ova veza, poput one s Marinom, u suštini je bez repa i glave, bar ne izvan određenih okvira i pravila koja u stvari znače da ja ostajem s Aleksandrom i prihvaćam ova iskustava kako dolaze. I prolaze.

Ali rijeka miriše slatko i izgleda

duboko, htjela bih se u njoj izgubiti. Kad god sam u Beogradu, a nastojim neka to sad bude često, šetam pored Save i Dunava. U Beogradu Sava utječe u Dunav, na ušću je veliki park s travnjacima po kojima trče novobeogradska djeca i psi. U ovom je parku i zgrada Centralnog komiteta, ona ista što će za nekoliko godina pocrniti od dima bombi.

Voda se ovdje miješa, s druge strane počinje ravna Vojvodina, zemlja u kojoj sam rođena, osjećam vezu vode, zemlje i na njoj othranjene krvi. Htjela bih poteći površinom i dubinom istovremeno.

Ova čudna, više duhovna nego tjelesna, veza s Ervinom traje više od dvije godine. U trenutku kad mislim kako je gotovo, kako se konačno povukao, on učini nešto što me uvjeri u suprotno.

Privlačnost koju smo osjetili na početku više se ne ponavlja. On ima druge i daje mi to na znanje. Bol mi nanosi namjerno, jer vjerojatno i sam pati. Ne može biti sa mnom, ali ne može se ni odreći moga prisustva. Opsesivno kontrolira ono što napišem.

Moj brak se u međuvremenu bliži kraju. Uzrok nije Ervin. Niti Aleksandar, koji i ovu priču nijemo trpi kao što je trpio i priču s Marinom.

Još uvijek ne znam što je to što želim, ali vrlo dobro znam ono što ne želim. I ovdje mi se događa pritisak u glavi, kao ponekad s Marinom, ali nije to više isto, sad nema ničijih prstiju sa strane, nema crne

magije. Postupci su moji i odgovaram za njih. Ne razmišljam još o razvodu, ali se raspitujem o nalaženju posla u Beogradu.

Negdje u ovom periodu punom pitanja i nedorečenih strahova, onih od ostanka na starom i onih od mogućeg novog, srećem prvi put hodžu.

1989. - 1991.

CRTEŽI NA PIJESKU

Usljed stalnog raskoraka između onoga što bih htjela (a što li bi to bilo?) i onoga što jest, postajem osjetljiva. Čini mi se kako mi je koža prozirna, nervi izlaze kao nevidljive antene i opipavaju vidljivi i nevidljivi svijet oko mene.

Uočavam da mi stvari koje vidim oko sebe, osobe, događaji mogu prenijeti poruke. Postoji nevidljiva mreža čije djeliće ponekad možemo vidjeti, kao paučina što nakon kiše zabljesne na suncu.

U početku ne znam ništa o znakovima. Sama stvaram svoju abecedu. Ako vidim broj trinaest, znam da stvari ne idu u dobrom pravcu. Broj dvadeset i dva znači suprotno.

Ne znam puno o povezanostima, ali ih počinjem osjećati. Svaki oblak što prođe nebom, svaki list što padne s drveta, svaka ptica što nam preleti put može biti glasnik. Stari narodi su osjećali ovu jedninu i tumačili su događaje na osnovu njih.

Kao da nam sve ono što je oko nas

priča, kao da nam se očituje sve ono što je važno jedan korak prije nego što se pokaže u realnosti.

Brojevima se kasnije pridružuju i životinje, štakori i ptice. Mrtav štakor (koliko li sam ih samo viđala jedno vrijeme!) nepogrešivo znači neugodu, mrtva ptica vijest koja nije dolazila. Što više obraćam pažnju na ono što susrećem na svom svakodnevnom putu, jezik postaje sve profinjeniji. Ptice ulaze u prostorije u kojima se nalazim i zalijeću se u stakla ili izlaze nepovrijeđene kroz vrata. Na kraju ove faze poruke mi stižu u vidu plakata, natpisa na zidovima, novina što leže na pločniku.

Dobivam nedvosmislenu poruku što se tiče Ervina. Prati me kući, udaljeni smo samo jedan blok na Novom Beogradu. Ispred nas odjednom izlazi crveni sportski automobil s velikim brojem trinaest na vratima. Zastajem dok mi srce počinje ubrzano kucati. Gledam Ervina, ali on naravno ne primjećuje ništa.

Doista je teško objasniti kako se prepoznaje poruka. Mene bi u trenutku kad bih je ugledala protresla neka vrsta unutarnje struje, **znala** sam da je to napisano ili ostavljeno za mene. Nijedna od ovih poruka nije nikad promašila.

1987. - 1991.

NA KIŠI I VJETRU

Umjesto da se zaustavimo i odgovore

potražimo u sebi, mi, ja i moja obitelj, smo putovali. Kod Peke, kod Marije u Šibenik, kod Rozsike, ali najviše kod hodže.

Nekoliko godina prije ovog susreta, mamina sestra koja živi u Novom Sadu upoznala je Rozsiku, sedamdesetogodišnju baku koja je gledala u vodu.

Kuću je imala u jednom malom vojvođanskom selu, u jednoj od onih dugačkih i širokih ulica, koje su čak i sad, kad je stigao asfalt, zimi blatnjave, a ljeti pokrivene stopama prašine. Tetka je odlazila po svakom vremenu, onda kad bi je ponašanje njene obitelji natjeralo neka hitno potraži nekoga tko može nešto reći i učiniti.

Najavila bi se telefonom, uzela autobus i putovala nekih osamdesetak kilometara vojvođanskom ravnicom.

Ponijela bi sa sobom poklone: kavu, slatkiše, novi ručnik ili stolnjak, i bocu vode.

Smjestile bi se u kutu dnevne sobe u kojoj je i zimi i ljeti mirisalo na dunje. Divani su bili prekriveni bezbrojnim jastučićima, a u jednom je uglu stajala mašina za šivanje.

Ne znam točno kako je moja tetka upoznala Rozsiku jer ona je imala vrlo ograničen broj klijenata. Bila je već u godinama, umarala se, a i bojala se zakona. Komunizmu nije bilo drago ništa što je imalo vezu s duhovnim, bila to crkva ili magija.

Vojvodina nije bila kao Bosna, Beograd je bio bliže i vladali su stroži

zakoni. U slučaju prijave, Rozsika je mogla doći i do zatvora.

Nakon što bi popile kavu, Rozsika bi stavila na stol okruglu porculansku zdjelu za voće, uzela dragocjenu bocu i počela sipati vodu u tankom mlazu. Rekla bi tetki što joj se događa u kući, ono što se dogodilo i ono što će se tek dogoditi.

Jednom je, govoreći o tetkinim kćerkama, rekla da su se trebale drugačije udati nego što jesu. “Preskočile su vlastitu sreću”, rekla je. Smatrala je da se budućnost može donekle mijenjati i o tome je ostavila opipljivih dokaza.

Ponekad bi prolazili i duži vremenski periodi prije nego što bi tetka uspijevala ugovoriti sastanak s vidovnjakinjom koja je, unatoč svojim godinama, bila često na putu. Ostala bi po nekoliko mjeseci u Australiji, kod svoje kćerke, a ponekad bi rekla kako je bila na “susretima sa sestrama”.

Vremenom su se bolje upoznale, tako da je Rozsika i sama znala navratiti u tetkinu kuću u Novom Sadu, ručati, pa čak i ponekad prileći na divanu dok bi čekala autobus za svoje selo.

Povjerala se tetki kako je pokušavala naučiti svoju kćer gledati u vodu, ali da nije išlo. Dar se ponekad prenosio s koljena na koljeno, ali ne uvijek. Na svijetu postoji ravnoteža između “bijelih” i “crnih” magičara. Onoga časa kad netko od njih umre, negdje se rodi zamjena. Ona sama je često odsutna upravo da bi se susrela s drugima sebi sličnima. I još jedan mali, ali

bitan detalj, koji su mi potvrdila iskustva s drugim vidovnjacima o kojima sam slušala ili koje sam srela: mogli su “raditi” za druge, ali ne i za sebe. Neki od njih su uspijevali vidjeti, kao na primjer Peka, ali ne i promijeniti događaje za sebe.

Katerina je Rozsiki, posredstvom tete, poslala bocu vode iz svoje kuće. Bilo je to nekoliko godina prije nego što je saznala za hodžu.

Rozsika je u vodi vidjela čovjeka opsesivno vezanog za svoj automobil. Bio je to Katerinin muž, koji uistinu jedva da je izlazio iz automobila. Rekla je da ga se mora zaustaviti jer će inače narednih mjeseci nastradati, možda čak i smrtno, u saobraćajnoj nesreći.

Katerina je odgovorila telegramom, tražeći neka se napravi sve što se može.

Više se ne sjećam sredstva, ali se dobro sjećam rezultata: Katerinin muž više nije prilazio automobilu. Bio je još nov, bili su ga kupili samo nekoliko mjeseci ranije. Kako nisu imali garažu, ostavljali su ga na parkiralištu ispred zgrade. Tu je i ostao. Prvo mjesecima, a onda i godinama, s ispražnjenim akumulatorom i karoserijom koja je počela osjećati posljedice morske soli nošene zimskim vjetrovima.

Tetka i Rozsika su i dalje ponekad pile kavu, sve dok se Rozsika nije potpuno preselila u Australiju. Bilo je to nedugo nakon čarolije s automobilom, tako da Katerina nije imala od koga tražiti ublažavajuća sredstva. Auto je uspjela

prodati tek kad je sreća hodžu. Od Rozsikine vradžbine tada su već bile prošle tri godine.

Ovaj događaj, kao i neki drugi kojima sam bila prisutna, uvijek su me zaticali nepripravnom, nisu se uklapali u realnost koju sam poznavala. Mislim kako većina nas, čak i kad prihvati postojanje onog što ne razumijemo, nastoji ga prilagoditi, pojednostaviti ili bar izbljediti u sjećanju.

Osim toga, mislim da i sami vidovnjaci znaju tek nešto malo više o tome kako djeluje svijet što nas okružuje. I njih ima manje i više otvorenih, manje i više svjesnih.

Ali tko je onaj tko poznaje sve?

Prisjećam se jedne lijepe rečenice koju sam našla kod Plutarha: “Ja sam sve ono što je bilo, sve ono što će biti i moj veo još nikad nije podigao ni jedan smrtnik.”

Posjećivali smo još jednu vidovnjakinju, Mariju iz Šibenika.

Imala je mali mračan stan ispunjen svetim slikama u jednoj zgradi u centru. Gradnja je bila tipična za šezdesete godine, kocka ispunjena pravokutnicima i uvijek mračnim hodnicima prekrivenim sivim brušenim kamenom.

Marija je gledala u kavu i davala sol i svete sličice za ublažavanje najraznorodnijih tegoba.

U mojoj je šalici vidjela puno stranih jezika, puno ljubavi i još jedno dijete.

Ljubavi su dolazile i odlazile, još jedno dijete nije došlo.

I naravno, putovali smo kod hodže. U

jesen dok bi se slijevala kiša po vjetrobranu i zimi dok je škripala sol kojom su posipane zasnježene ceste.

Nakon prvog putovanja u Skradin, išli smo u Bosnu. Bilo kojeg dana u tjednu došli, u ulici ispred hodžine kuće bio je parkiran cijeli niz automobila. Ljudi su dolazili, ne samo iz cijele Jugoslavije, nego i iz drugih država. Mali kafe u blizini njegove kuće živio je od ovih hodočasnika. Najviše se naručivalo kave - *kahve*, rekli bi u Bosni - koja je stizala po muslimanskom običaju, u mjednim ibricima s puno šećera i čašom svježeg vode. Tako su je služili i kod hodže. Sjećam se mirisa ove kave pomiješanog s mirisom iščekivanja koji se nepogrešivo zgušnjavao oko onih koji su dolazili.

Za razliku od kuće na moru, ova je dovršena, iznad ulaznih vrata dvorišta slivena su dva cementna lava. Unutar imanja su dvije kuće, jedna veća u kojoj se stanuje i jedna manja u kojoj se primaju posjete. Unutra je soba u kojoj hodža prima i salon u kojemu se čeka. Ispred vrata, gomila cipela. Kad god ulazim, prvo ih dobro pogledam, pričaju mi o ljudima koje ću za koji trenutak ugledati u čekaonici. Sjede na divanima poredanim u krug, svatko sa svojom pričom u očima. Na niskom stolu su šalice tek skuhanog kave. Priča se malo, glasovi su prigušeni. Ponekad se neka žena digne, pokupi šalice i opere ih u maloj pokrajnjoj kuhinji.

Kod hodže se ostaje kratko, sve je onako kako sam već vidjela u selu kraj

Šibenika. Iz hodžine sobe se izlazi pognute glave, ne govori se, ne gleda se nitko od preostalih, izlazi se i traži svoje cipele pred vratima. Ili ako se došlo s još nekim, ponovno se sjeda i tiho čeka dok i onaj drugi ne obavi ono po što je došao.

Ne znam koliko smo puta bili kod hodže u Bosni. Dolazila sam kod njega s mislima što su se kovitlale i odlazila isto tako.

On je to “vidio” i pokušavao me zaustaviti.

“Razmišljaj”, govorio je, “razmišljaj.”

“Pa razmišljam”, odgovarala sam.

“Ne, ti misliš, ali ne razmišljaš.”

Dolazila bih kod njega s idejama o tome što bih htjela od svog života, ali on je redovno odmahivao glavom. Kad god bih pokušala ići u nekom od pravaca za koje mi je on unaprijed rekao da nisu za mene, završavalo je tako kako je bio prorekao. Postajala sam sve više frustrirana. Gdje je tu bila sloboda? Zar smo uistinu bili toliko određeni sudbinom? Imamo li bar pravo pokušaja?

Koliko smo samo puta vijugali uskim brdskim bosanskim cestama, omeđenim s jedne strane mračnim crnogoričnim šumama i s druge kanjonima na čijem su dnu vijugale brze planinske rijeke!

Više puta bih pri povratcima s ovih putovanja plakala i Aleksandar nikad nije pitao zašto.

1989. - 1991.

VODA I SOL

Polako počinjem uistinu razmišljati o svemu što sam vidjela i čula, te donosim svoje zaključke.

Znam da je metafizika nešto suprotno od fizike, jer u njoj ne djeluje zakon jedinstva suprotnosti, u metafizici se privlači ono što je slično.

Upoznajem jedan drugi zakon, onaj manje poznat, zakon soli i vode.

Peka je bila vidovnjak i, koliko znam, nije se služila nikakvim pomoćnim sredstvom. Vidjela bi, a zatim prepisala sol koja se ili dodavala hrani, ili prosipala na određenim mjestima.

Marija je gledala u kavu, ali je prepisivala sol, Rozsiki je voda služila za gledanje u prošlost i u budućnost, ali je i ona prepisivala sol.

Hodža je, kao i Peka, vidio budućnost bez pomoćnih sredstava, davao je sol i papiriće sa zapisima, pretpostavljam iz Kurana, koji bi se neko vrijeme ostavljali u vodi, a zatim bi se u toj tekućini opralo lice. Na kraju bi se papirić zapalio.

Znam da mi je bio naklon malo više nego ostalim ljudima koji su ga tražili. Ostavljao me je duže sa sobom, ponekad i do četrdeset minuta, dok je druge obično rješavao za deset-petnaest minuta.

Možda je to bilo zato što ga se nisam bojala. Zanimalo me to što je radio. Pitala sam, htjela sam znati.

Jednom mi je rekao kako je i njegov otac bio vidovnjak, da je on naslijedio očeve knjige i znanje, ali da ga je premašio i kako sad on pomaže ocu u nekim težim slučajevima. Rekao je kako knjige jesu važne, ali da nisu sve. Posuđivao ih je nekim svojim prijateljima, osjetila sam da se ponosi svojim prijateljima intelektualcima, ali nitko nije uspijevaao izvući nešto iz njih.

Knjige su imale svoje značenje, kako mi je već bio pokazao pri prvom susretu, dajući mi Kuran u ruke i pitajući me što osjećam. Jedan je drugi učitelj, želeći znati jesam li spremna za inicijaciju u reiki, napravio isti eksperiment. Stavio mi je knjigu u ruke i rekao mi neka pokušam “osjetiti” što je unutra. Poneke knjige su uistinu “žive”. Knjiga Dalaj Lame “Put oslobođenja” mi doslovno gori u rukama svaki put kad je uzmem. “I King” tretiram kao živo biće, jer ona to i jeste.

Jedne zime je s nama za Banja Luku pošla i jedna žena koja je imala nevolju s mužem. Rastali su se, ali su i dalje živjeli u istoj kući. Imala je djecu i pokušavala se pomiriti s mužem. Bila je već pomalo sijeda, u ranim pedesetim, činila mi se preplašenom i starom.

Nakon nekoliko trenutaka što je provela u sobi s hodžom, on je izašao i pridružio se nama u salonu, ostavljajući je samu u svojoj radnoj sobi.

“Ostavili ste onu jadnu ženu samu”, rekoh, malo uznemirena ovom nepažnjom.

On me pogleda sa zanimanjem kao i

uvijek kad bih nešto rekla. Mislim da se malo ljudi usuđivalo razgovarati s njim na ovako otvoreni način.

“Moram vidjeti što će biti”, reče mirno. “Za desetak minuta će se znati kako će se mijenjati situacija.”

Jednom sam već bila prisutna kad je radio isti ritual i zato shvatih o čemu govori. Napisao bi nešto na arapskom na papiriću i ostavio ga u vodi. Nakon nekog vremena bi ga pogledao. Očito se zbivala neka promjena na znakovima koja mu je otvarala vrata onoga što će se dogoditi.

Bilo mu je dovoljno pogledati fotografiju osobe i znati tko je i koji problem ima. Jednom sam mu donijela fotografiju neke djevojke koja je imala anoreksiju. Na fotografiji se to nije vidjelo, ali on je odmah rekao kako mi ne može dati ništa za djevojku jer bi “ono“ što bih nosila njoj oslabilo “ono” što je dao meni.

Znam da su papirići koje je davao imali svoju “težinu”. Jednom je Aleksandar zajedno s Katerinom dospio do neke vidovnjakinje u Foči. Imao je jedan od hodžinih papirića namijenjenih meni. Žena je odmah vidjela da nešto “nosi”. Osim toga je predvidjela kako ću živjeti i raditi u inozemstvu dobrih šest-sedam godina prije nego što sam o tome mogla išta znati.

Hodža nikad nikoga nije pitao prezimena, samo imena. Ime je bilo ono što je označavalo skrivenu suštinu osobe, ono je odlučivalo je li nešto više ili manje dobro da se poduzme.

Bio je strog, u smislu da nikad nikoga nije štedio od istine. Zato sva ona čudna lica nakon razgovora s njim.

Branka, djevojka koja je bila prisutna pri prvom susretu s hodžom u Šibeniku, zna nešto o tome. Rekao joj je odmah kako se nikada neće udati. Od tada je prošlo već više od deset godina, Branka je uistinu još uvijek neudana, i nikad nije oprostila hodži što joj je to i rekao.

Jednom mi je rekao kako on bolne istine ne skriva. Jednom je ocu, novinaru Sarajevske televizije, rekao kako će mu sin za neka tri mjeseca umrijeti.

Prema svom iskustvu znam da me nikada nije štedio.

Zašto je bio ovakav? Radi nekog svog osjećaja pravednosti? Radi onoga što je vidio, a mi ne?

Za mene je bio čudna mješavina intelektualca, malograđanina i sveca.

Ne znam kako protumačiti sol i vodu, ali čini mi se kao povratak u primordijalnu juhu. Veliko prvobitno more iz kojeg je potekao život. Ili možda na crtanje po tek vlažnom morskom pijesku i čekanje dok ne prođe sljedeći val i sve ponovno izbriše.

Znam kako vidovnjaci čitaju ono što će se dogoditi, jer i sama ponekad na taj način "vidim". Drugi korak je "oblikovanje" ili, bolje rečeno, "preoblikovanje" - vjerojatno ulazeći u samo tkanje stvarnosti - ono veliko "ništa" što kroz materiju, različite stupnjeve i međustupnjeve, biljke, ljude, životinje, postaje ono "nešto" što

prepoznamo kao našu realnost.

Čarolije vode u ovisnost. Kad se jednom vidi budućnost, želi se još i još. Kratak pogled unaprijed, pa makar ono što se vidi ne donosi ništa novo ili ohrabrujuće, rađa sigurnost. Budućnost postaje sadašnjost i može se kontrolirati.

Ili se bar tako čini.

1991. **OLUJA**

Rat se zapalio kod nas u ljeto '91. godine.

Osmi je mjesec. Vraćam se autobusom kući iz turističkog naselja gdje radim i gledam u ružičasto nebo koje leži poput krune na borovima. To gore sela oko grada.

Turističko naselje se naglo prazni, za hidroglisere prema Italiji se traži karta više. U roku od nekoliko dana sezona je završena, nema više nikoga, ostajemo samo mi i "oni".

Živimo s vrećama pijeska ispred prozora, sa sirenama što zavijaju u svako doba dana i noći, s poluslanom vodom koja stiže u cisternama jer je već prvih dana vodovod, kao i željeznička pruga, presječen.

U studenom se događa Škabrnja, selo je desetkovano i doslovno pregaženo tenkovima. U gradu vlada panika, ljudi bježe.

Te iste večeri kad je pala Škabrnja,

dolazi moj prvi susjed i predlaže neka me prebaci s djecom do Zagreba, a zatim bi mogla kao i drugi nekamo preko granice. Aleksandar ne može nigdje, pod vojnom je obavezom kao i svi drugi mlađi od šezdeset godina.

Navečer pakiram torbe, dok vosak iz svijeće kaplje po meni i odjeći što je na brzinu biram. Ujutro smo već u dugoj koloni koja čeka trajekt na Pagu. Preko Masleničkog mosta se više ne može.

U Zagrebu, opet zahvaljujući mom susjedu, uspijevam srediti za jedan dan putovnice za djecu, a zatim počinjem razmišljati. Kamo?

Za mene "oni" još uvijek imaju lica mojih prijatelja. Koliko znam, u Beogradu je mirno. Tamo su Aleksandrovi roditelji. Zašto bih išla među strance, zašto bih vodila djecu nekamo gdje ne poznajemo nikoga?

Kupujem kartu za Budimpeštu i zajedno s djecom ukrcavam se na vlak. Oni mi, onako maleni, pomažu vući torbe preko hola velike željezničke stanice u Budimpešti.

Tu uzimamo karte za Beograd. Idemo na teritorij neprijatelja.

U Beogradu nas dočekuje mir. Začudo, ovu normalnost doživljavam kao šok. Ovdje nema pijeska na prozorima, niti noćnih uzbuna. Moje su priče dočekane s nevjericom. Štampa i televizija su cenzurirani, rat u Hrvatskoj ne postoji.

Gubim osjećaj realnosti i nekoliko dana nervi me potpuno napuštaju, odbijam

vidjeti bilo koga, ostajem u kući, jedva izlazeći iz sobe. Čak su i dječaci nekako previše tihi.

Počinju me međutim nazivati prijatelji, dolaze Aleksandrovi rođaci, a djeca me vuku van, žele se igrati.

Dižem glavu iz pijeska i osvrćem se oko sebe.

Viđam tih dana ponovno Ervina, pričam s ljudima, ali sve mi još uvijek djeluje nestvarno. Ervin naziva često i ja ga ponovno počinjem promatrati upitno. Bi li on ipak...?

1991.

U DUBINI MORA

Nazivam hodžu.

"Dođi odmah", kaže mi preko telefona. "Nisi dobro."

"Znam da nisam dobro", kažem, "ali kako ću? Ceste prema Bosni samo što se nisu zatvorile."

"Ne brini", kaže hodža, "proći ćeš."

Smišljam nešto kako bih opravdala ovo nemoguće putovanje i krećem u Banja Luku.

Zaustavljaju autobus svakih nekoliko kilometara, silazimo, pregledavaju nam dokumente, opet ulazimo u autobus. Jednim dijelom prelazimo auto-cestom Zagreb-Beograd. Upravo nekamo transportiraju rakete, mislim zemlja-zemlja, bijele su i duge, plove na nosačima poput morskih

pasa.

U Banja Luci je zrak oštar, zaustavljam se i pijem čaj u malom, otrcanom bistrou. Unutra sjedi nekoliko vojnika, u zraku se osjeća miris piva i rakije. Pod je od granilije i pokriven prljavim stopama, zrak težak od duhana i alkohola. Osjećam da me gledaju. Ostavljam polupunu šalicu, brzo plaćam i izlazim. Hodža mi je zakazao u dva sata. Još imam pola sata, ali nemam što raditi po ulicama otežalim od zime i očekivanja nevolje.

Začudo, u čekaonici je samo nekoliko ljudi. Hodža proviruje kroz vrata i smiješi mi se. Inače se rijetko smiješi. U trenutku kad ga ugledam, vraća mi se mir i sigurnost.

On baci pogled na ljude po divanima, a onda mi mahne neka uđem preko reda.

Opet sam u poznatoj sobi, maloj i punoj knjiga. Na radnom stolu je, kao uvijek, Kuran.

“Vidiš da si prošla”, reče.

“Da”, rekoh. “Sad mi je drago što sam krenula.”

“Izgubila si se na putu”, reče on. “Nemaš što tražiti u Beogradu. Ne više.”

Osjećam kako mi naviru suze. Poznajem već dobro njegove presude.

“Dolje je rat”, rekoh. “U Beogradu su Aleksandrovi roditelji. Došla sam s djecom...”

“Da, ali si mogla s drugima preko granice negdje drugdje. U Njemačku, u Italiju. U Beogradu neće biti dobro.”

“Zašto?”, pobunih se. “U svakom je

slučaju bolje nego kod nas. Oni žive normalno. Neće se nikad ništa dogoditi u Beogradu. To je glavni grad.”

Hodža odmahne glavom i trenutak zašuti.

“Osim toga, nisi došla radi toga o čemu govoriš. Još uvijek misliš na Ervina.”

Zašutih. Imao je pravo.

“Slušaj me. Tebi je mjesto pored tvog muža. On će uskoro uspjeti preko Bosne doći do vas i povesti će vas kući. Moraš ići s njim. Poslije radi što znaš, ali tvoj put u Beogradu se završio.”

Osjetih kako mi srce počinje jako kucati. Stegnuh šake, osjećajući kao i toliko puta prije pred ovim čovjekom bijesnu nemoć.

Hodža me trenutak gleda, proučava.

“A još ću ti dodati da vam se ne slažu imena. Da ste se ti ili on zvali nekako drugačije, možda je moglo nešto biti. Ovako ništa.”

“Hoću li ikada sresti nekoga s kim... ću moći pričati?”, upitah imajući pred očima Aleksandra koji me nikad nije ništa pitao, koji je živio u nekom svom svijetu koji nije imao ništa s onim mojim. Vjerojatno ne, pomislih preduhitivši odgovor.

“Da, ali ne još. Nije došao trenutak.”

Što da radim? Osim toga, kuda ću sad iz Beograda?

Opet mi čita misli.

“Slušaj”, reče, “ispričati ću ti jednu priču.”

* * *

Priča o crvu u kamenu

Bio jednom jedan siromašan čovjek sa ženom i troje djece. Imao je nešto polja i jednu kravu. Udari sušna godina i polje ne rodi. Krava je imala nešto mlijeka, ali nedovoljno da ih sve prehrani.

Čovjek se prikrade do bolje stojećeg susjeda i ukrade mjericu žita. Žena napravi pogaču i tako prežive par dana.

Gledao Bog odozgo ono što radi čovjek i naljuti se. Odluči ga kazniti.

Anđeli vidjeli božje namjere i uzeli ga moliti: “Bože, bože, nemoj ga kazniti, ima troje djece, kako će jadan?”

Ali ne sluša njih Bog, nego razboli kravu i ona za par dana crkne.

Čovjek i žena zakukaše, a onda osušiše meso na dimu i neko se vrijeme prehraniše tako. Ali glad opet brzo dođe i čovjek opet krene u krađu.

Gleda ga Bog odozgo i opet se naljuti. Pošalje na njega bolest i za nekoliko dana čovjek umre.

Zakukali anđeli gledajući ženu samu s troje djece.

Ona se okrene oko sebe, gleda svoju sirotinju i, ne znajući što će, počne prodavati svoje tijelo prolaznicima.

Gleda Bog odozgo i vidjeli anđeli kako se opet sprema nevolja.

“Bože, Bože, rekoše, zašto se okomi tako na ovu sirotinju?”

“Ne okomih se ja na njih, nego oni protiv sebe samih”, odgovori Bog. “Pogledajte ono more tamo dolje.”

Anđeli se nagnuše i pogledaše u morske dubine.

“Vidite onaj kamen na dnu mora? A vidite li crva u kamenu? Živi u kamenu, a ipak je živ i slijedi zakone božanske. Tako treba živjeti čovjek kada ga snađe nesreća, kao ovaj božji crv u kamenu.”

I okrene se prema dolje, pošalje nevolju i žena umre, a na djecu se smiluje dobrostojeći susjed i primi ih oko svoga stola.

* * *

Hodža se na tren gubi, gleda negdje drugdje, negdje daleko.

Zatim uzme jedan od svojih papirića i počne pisati na arapskom.

“Ovo će ti pomoći da nađeš put”, reče. “Idi sada kući i ne zaboravi ovo što sam ti ispričao. Prešla si već više od polovice života koji ti je dodijeljen.”

Nešto prije polaska autobusa čujem na stanici kako je prethodne noći izbila tučnjava u jednoj od krčmi i saznajem da je ubijen jedan vojnik. U Banja Luci žive Hrvati, Muslimani i Srbi. Mislim na bistro u kojem sam prije nekoliko sati popila čaj, tko zna je li to netko od njih. Tužna balkanska lica s najvećom mržnjom prema sebi samima.

Otvaram torbu i gledam dragocjeni

hodžin papirić. Nerazumljive linije arapskog pisma opet me upućuju nekim samo njemu znanim stazama. Osjećam kako se u meni sve buni.

Razmišljam predano, onako kako to hoće on, na ovom putu za Beograd koji mi se čini još duži nego dolazak.

Znam da nije pravo ostati s Aleksandrom, niti za mene, niti za njega. Dobro, doći će po mene i djecu, dobro, i ja ću s njim poći nazad. Ali nakon toga ćemo pričati i reći ću mu kako je vrijeme da svatko od nas nađe svoj put. Problemi će se tek onda otvoriti, ali znam da ne mogu postupiti drugačije.

Gledam opet papirić. Pored autobusa promiču prvi borovi. Već smo izvan grada. Cesta je pomalo vlažna. Nebo se boji tamnoružičasto, a dubine krošanja postaju crne.

Uzet ću od hodže priču koju mi je poklonio, ali papirić neću upotrijebiti. Mislim da je bilo dosta.

Odjednom sam mirna. Saznala sam kako ima svari koje se ne mogu promijeniti, ali isto tako da postoji odgovornost prema sebi i svom životnom putu. A to znači pravo izbora.

Zamislih morske dubine iz hodžine priče. Vodu duboku i tamno modru, kuću morskog crva što živi u kamenu, zakone što važe ovdje kao i na bilo kojem drugom mjestu u univerzumu.

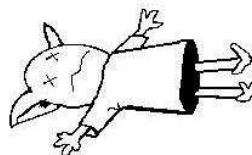
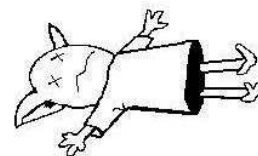
Ispred nas policajci dižu ruku i zaustavljaju autobus. Pripremam

dokumente.

* * *

Sve ovo je sad davno iza mene. Stanujem u jednom gradu daleko od Balkana, blizu sam rijeke i kad idem ujutro na posao, gledam njeno svjetlucaje. Ide svojim tokom i, čini se, mari tako malo za nas ljude. Samo što znam da je to privid. Sve mari za sve.

Često razmišljam o vodi, sanjam vodu. Rijeke, jezera, mora, krvotok svijeta. U teškim periodima sanjam zamućenu vodu, u mirnim bistru. Plivam kroz kristalno plavetnilo i udišem mir, blistavu pravilnost bijelih kristala soli. Ponekad sanjam da sam prozirna kao meduza, svijet klizi kroz mene, slike se stvaraju i nestaju, kaleidoskop koji se na drugom kraju pretiče u prozirno ništa oceana.

Minijatura je forma Kristijana Novaka. Njegove smo minijature već čitali, a nadamo se čitati ih i dalje.

Kristijan Novak

ENTROPIJSKA CESTA

Vozio je u koloni, živčano osluškujući ne bi li uhvatio vijesti na radio-aparatu. Ništa. Nikakve vijesti. Samo smirujuća jutarnja glazba, prekidana blokovima dogmatskih poruka. Na vozilu mu je pisalo AMX_09678, pa su ga svi zvali Ami. I tako, dok je po sivom, munjama išaranom nebu tutnjila oluja, Ami je kuckao prstima po upravljačkoj ploči i čekao. *Gadan zastoj*, pomislio je. U cijelom radnom vijeku nikada mu se ništa takva nije dogodilo. A oluja iznad je jačala. Spletovi munja bubnjali su po horizontu, povećavajući električnu napetost u zraku.

Bacio je pogled na suvozačko sjedalo. Tamo su, u metalom obloženoj kutiji ležali dokumenti koje je trebao prevesti. I baš danas, kad mu je rečeno da mora doći na vrijeme jer je riječ o izuzetno značajnom paketu, ovakav zastoj!

Ami nije bio radoznao. Samo je jednom u svojoj kurirskoj karijeri pogledao u kutiju. I nikad više. Nakon toliko vremena, gotovo je zaboravio što je unutra ugledao, ali kad bi se toga sjetio još bi ga je ispunila jeza. *Ja sam samo nevažni kurir*, tada bi razmišljao pokušavajući se smiriti. *Nevažan*,

lako zamjenjiv. Da, naglasak je na tome - lako zamjenjiv. Koliko je kolega nestalo, naprasno, nenadano... Samo se jedan dan ne bi pojavili na poslu, bez obavijesti. I nikome to nije bilo čudno! Nitko se ne bi pitao - ili se ne bi usudio pitati - gdje su dojučerašnji kolege?

Ami se nije želio isticati, biti drukčiji. Šutio je i vozio, svaki dan. Činilo se da je to radio oduvijek, otkad zna za sebe.

Pogledao je oko sebe. Gužva je postajala sve intenzivnija, vozači sve nervozniji. Mnoga su vozila pripadala kuririma, neka od njih Amijevim kolegama. *Kazne za kašnjenje su velike*, razmišljao je Ami. *A kontrolori sigurno neće imati obzira... Nikad ga nemaju!*

Kolona je malo napredovala. Ami je začuo čudan zvuk iznad sebe i podigao glavu. Iznad ceste proletjelo je desetak interventnih letjelica, hitajući u smjeru zastoja. Ovo je zaista nešto ozbiljno, pomislio je. Nebo nad cestom zabljeskalo je u divljem ritmu oluje. Amijevo vozilo polako je stiglo do raskrižja. Učinilo mu se da je desna cesta manje zakrčena, pa je krenuo tim smjerom. Uskoro je vozio brže,

nadajući se da ipak neće previše kasniti. Ostavio je oluju za sobom, dan je opet počeo izgledati kao i svaki drugi.

No, uskoro je cesta počela skretati natrag prema glavnoj prometnici i odmah se povećala gustoća prometa. Ami je prokleo munju koja je zabljesnula blizu, preblizu. Naglo je zakočio; gledajući munju skoro se zaletio u stražnji dio drugog kurira koji je stao zbog novog prometnog čepa.

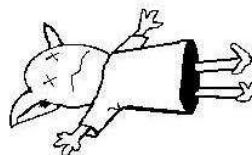
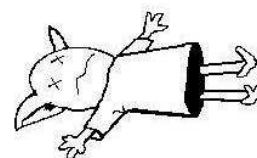
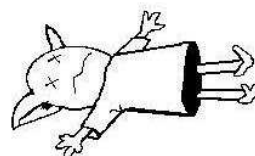
“Što, k vragu...” Glas mu je odlutao, a grlo se steglo. Daleko naprijed, cesta je bila zatrpana. Kao da se neka planina uzdigla; zapravo, izgledalo je da se odlomio dio planinskog lanca i zatrpao tunel. Interventne letjelice pokušavale su otrpati tunel i ponovno pokrenuti promet, ali ih je oluja u tome sprečavala.

Oluja! Tamo, iznad odrona izgledalo je kao da se nebo razgnjevilo. Munje su udarale po cesti, rušile letjelice, mrvile kamenje. Sivo nebo poprimilo je krvavo crvenu boju, na dijelovima srebrnasto-plavu. U centru oluje počela se stvarati crna mrlja, pulsirajući. Amija je uhvatila panika. Pobjeći odavde, što prije; to je pomislio, zaboravivši na paket, na poruku koju je morao prenijeti. To ga je još više užasnulo - oduvijek je imao usađenu odgovornost za posao, a sad je najednom to sve poljuljano, razbijeno. “Raspad sustava!”, povikao je ustrašeno i začudio se, shvativši da je to isto povikao i drugi kurir koji je već napustio svoje vozilo i počeo trčati po cesti, što dalje od čepa. Pogledao je u nebo i vidio kako se

crnina proširila, proždirući sivilo. Munje su potpuno podivljale, skinuvši s neba sve letjelice, palucajući poput tisuća plamenih jezika i pržeći sve pred sobom. Ami je potrčao, svjestan da je prekasno.

* * *

Pacijent je pao u komu poslije snažnog moždanog udara koji je uslijedio nakon dva manja. Funkcije mozga prestale su uz masivno krvarenje; osoblje bolnice bilo je nemoćno. Mali neuron nije uspio ispuniti svoj zadatak i premostiti začepljenje.

Reality show, reality ovo, reality ono... Vrijeme je za pravu igru!

Zoran Vlahović

PRAVA IGRA

Zastao sam na tren i bolno izravnao kičmu zabacujući utrnulim ramenima i dašćući od probadanja u odrvenjelim bubrezima. Naravno, isti tren mi se znoj slijao u oči usprkos crveno-bijeloj bandani vezanoj oko glave.

U zadnji tren sam se spriječio da ga ne probam otrti prljavim čvrstim rukavicama.

Istreptavajući mješavinu suza i znoja bacio sam pogled prema susjednoj *parcели*. Dalibor kao da je osjetio moj pogled pun bijesa i optužbe i iskezio se prema meni namigujući. Kao, "ludo se zabavljamo, ne?"

Sam sam si kriv, kad se dam nagovoriti na svaku glupost.

Prebacio sam težinu na lijevo koljeno, rastresajući desno na tren. Naravno, kreten me vodio za dvadesetak metara. Sranje, opet ću ja morati plaćati pijaču. Lecnuo sam se kada me neka osušena travka ili grančica propikla u koljeno pravo kroz tvrde radne hlače. Da me štitnici za koljena svinjski ne režu dok klečim... Sranje.

Trebao sam znati kada se tako slatko kezio prilikom reklamne kampanje.

"Hej, trebaš to doživjeti! Prava igra, adrenalin, uzbuđenje, razvijanje mozga i

intuicije... Čak je i humanitarno!", nasmijao se ironično. Prasac.

Svrnuo sam pogled na pržeće sunce. Naravno, ni oblaka. Zašto bi mi išta bilo na ruku? Osjećajući podrhtavanje u iscrpljenim mišićima i mizeriju općenito, ogledao sam se na mrežom zastavica označeni dio *parcele*, dolje prema Dunavu koji se kroz šaš divno presijavao i kлокotao, tek toliko da draži. Sada proplivati, oprati prašinu i znoj u friškoj, svježoj...

"Hej! Spavalice! Ako želiš plaćati do jeseni, samo reci! Možemo i odmah prestati!"

Dobacio sam Daliboru krvav pogled. Ulovio je još pola metra prednosti, što ništa nije moralo značiti. Zadnje su najzaguljenije.

Kunući u bradu, zamahnuo sam na komaricu koja je pronašla jedini ogoljeni centimetar kože između rukavice i uparene vojne košulje, ali je utekla. Krvopija ženska.

Stesao sam glavom rasipajući znoj sa obrva i pogledao mapu. Nije loše. Prilično čist komad. Prilično siguran.

Samo su još dvije bile u neposrednoj blizini. A jedna po logici mora biti... Ovdje!

Istežući se maksimalno, nježno sam porinuo pikalicu u meko plodno tlo, i naravno, nakon par centimetara naišao na

tvrd. Uz prikriveni osmjeh sam izvukao pikalicu i perolakim dodirrom namjestio zastavicu. Tako. Mada je Dalibor vodio za metre, ja sam i dalje vodio u broju pronađenih mina. Heh, vidjet ćemo tko će još plaćati. Već sam osjećao okus ledenog *Tomeka* u grlu. Neki ne troše crno po ljetu. Bedaki.

Pomaknuo sam *pingalicu* za metar napred i zapuzao za njom na sve četiri. Tko bi ustajao za jedan metar. Naravno da sam gurnuo dlan u mravinjak i idućih pet minuta psujući istresao gamad iz rukavice i rukava. Mater im žutu, grizu k'o bijesni!

Dalibor se gušio od smijeha i ozbiljno sam razmišljao da mu bacim ranac u neočišćeni teritorij,... neka, nabiću ga na LARP-u idući tjedan. Možda je veći, ali mačem barata za kurac.

Ping.

Tri u blizini.

Jedna je pored mene desno, druga iza i lijevo, već označene. Ali ako je neposredno iza očitao dvije, to su te. Znači da je lijevo čisto. Naravno, nisam *razmišljao* o tome. Nakon ovoliko iskustva, to sam u djeliću sekunde znao intuitivno (ili podsvjesno, nema veze). Pomaknuo sam *Pingalicu* metar u lijevo i mapa na palmtopu se automatski ažurirala.

Ping.

Tri. Sranje. Nema logike po kojoj bi mogao vidjeti gdje su.

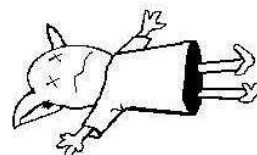
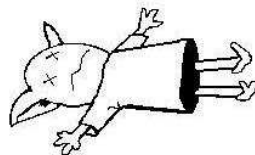
Proklinjući probadanje duž kičme oprezno sam se istegnuo i nježno gurnuo pikalicu ispred. Otpor korijenja sasušene trave... Meko... Meko... Znojeći se k'o

prasad izvukao sam iglu i na brzinu ubo' još dva puta pedalj lijevo i desno, sad već sigurnije. Čisto. Ispustio sam zrak. Metar naprijed, *ping* dvije. Znači da je s pretprošlog polja najvjerojatnije desno, ispred njega. Zastavica, ukoso naprijed, desno, na koljenima stežući laktove uz pojas da ne zapnem o nešto... Nezdravo. *Ping*. Sranje, tri. Ček, jedna lijevo, jedna iza... Ako povežem prema naprijed, doći ću do ruba parcele i praktično prepoloviti teren... Najvjerojatnije lijevo...

Nježno sam zagrizao nesvjesno isplaženi jezik i gurnuo pikalicu ispred sebe. Korijenje je bilo žilavo. S obje ruke sam obuhvatio pikalicu i jače nalegao. Imao sam samo tren da prokunem brzopletost i "intuiciju" kada je igla skliznula kroz korijenje i udarila u tvrdo.

Slijedeći tren sam letio u zrak dok su mi šrapneli kidali tijelo i grlo.

Jebem ti Dalibora i njegove "prave igre"! Jebem ti *Full Reality Surround Minesweeper!*

Znanstvena fantastika naših zapadnih susjeda uvijek nam bila pomalo nepoznanicom. Ovaj vrlo informativni tekst, objavljen je u prosincu 2006. godine u fanzinu "Neskončnost" br .4, odgovorit će na mnoga pitanja.

SLOVENSKA ZNANSTVENA FANTASTIKA

Piše: Tanja Cvitko

Dobri počeci, ali...

Termin "znanstvena fantastika" mlađi je od radova koje danas opisujemo njime. U slovenskom jeziku ga je prvi uporabio Vladimir Bartol godine 1932., u članku o Edgaru Allanu Poeu. Prema njegovom mišljenju, žanr je (kao i neke druge) u literarne sfere uveo baš Poe: "Iz njegove tri kriminalističke priče nastaje nova literarna vrsta: detektivski roman. (...) Na Julesa Vernea utječe, da počne pisati znanstvenofantastične romane. Njegov način psihološke analize preuzima cijelo razdoblje; fantastično utopijski roman (Wells) se razvija pod njegovim utjecajem..." (Vladimir Bartol: Edgar Allan Poe; "Modra ptica", let. IV, 1932-33; str. 45.; prijevod citata sa slovenskog jezika: Tanja Cvitko). Bartolov članak je među literarnim kritičarima ostao većinom neprimjećen, tako su imenovanja radova, koje danas uvrštavamo u znanstvenu fantastiku, ostala nasumična do šezdesetih godina 20. stoljeća. Primjeri tih imenovanja,

kao što ih nabraja Metka Kordigel u *Literarnom Leksikonu Znanstvena fantastika* (Ljubljana: DZS, 1994., str. 14; *Literarni Leksikon* sv. 41) jesu: "utopija iz svijeta moderne tehnike", "znanstveno-fantastični roman", "fiktivno-znanstvena literatura" itd. Korigelova je također napisala kako je termin "znanstvena fantastika" u svojem izvornom obliku prvi uporabio Niko Sekula 1959. godine, dok je konačnu promociju izraza prouzročio nakladnički projekt *Spektrum* naklade Življenje in tehnika. Radi se o književnoj zbirci u kojoj je naklada počela objavljivati prijevode najboljih svjetskih ZF klasika, što ju je u šezdesetima i sedamdesetima učinilo "formalnim" slovenskim nakladnikom znanstvene fantastike. Između ostalog, u zbirci *Spektrum* bilo je objavljeno sedam antologija svjetskih ZF priča i jedna antologija slovenskih priča. Do devedesetih, naklada je redovito objavljivala takvu literaturu, onda njezino zanimanje za nju počne naglo padati.

Posljedice svjetske popularnosti žanra su se krajem sedamdesetih u Sloveniji počele pokazivati i u literarnoj kritici, pojavili su se teoretičari koji su u medijima i javnosti raspravljali o svjetskoj i domaćoj ZF, tražeći početke žanra, razloge za njegovu popularnost, analizirali ga, i još više popularizirali. Slično se je događalo dosta ranije (kasnih šezdesetih i ranih sedamdesetih) u SAD i Velikoj Britaniji, ali su posljedice ondje bile učinkovitije: do osamdesetih je oko tisuću američkih sveučilišnih ustanova počelo nuditi studij ZF i sličnih žanrova, ali u Sloveniji je - unatoč trudu udruga i pojedinaca - ZF ostala šund literaturom.

Razvoj slovenske ZF

Tradicija razvoja slovenske ZF potječe od 19. stoljeća. Tadašnje teme su bile u skladu sa svjetskim trendovima, tražile su izvore u fantastičnoj ili utopijskoj literaturi. Kao prvi uzorak utopijske proze u Sloveniji Drago Bajt spominje sastavak *Mikromega* (objavljen 1851. u đaćkom listu "Slavija") Simona Jenka, kojem slijedi *Dijak v Luni* (1861.) Andreja Volkara (objavljen pod pseudonimom H.G.). Nakon nekoliko godina, Josip Stritar u "Ljubljanskom Zvonu" objavljuje 1878. prvu slovensku utopiju *Deveta dežela. Indija Koromandija* Antona Mahniča je bila objavljena 1884, napisana kao odgovor na Stritarevu *Devetu*

deželu - i to je početak prvih slovenskih antiutopija. Slijede priča *Razodetje* (1888.) Janeza Trdine i roman *4000* Ivana Tavčara (1891.). Upravo taj roman je bitna utopija, jer sa svojim podnaslovom *Času primerna povest iz prihodnjih dob (Vremenu primjerena pripovjetka iz budućih vremena)* autor insinuira da govori o svojem vremenu, ali događanje pomiče u budućnost, u kojoj čitatelj lakše vidi svoju sadašnjost i greške koje se u njoj pojavljuju.

Godina 1893. bila je važna - u "Ljubljanskom Zvonu" su objavljena dva važna rada: *Pogubni malik sveta* Simona Šubica (oblikovan slično kao Platonova *Država*, tehnike pripovjedanja su slične Julesu Vernu) i *Abadon* Janeza Mencingera, s podnaslovom *Bajka za starce*. U njemu se pojavljuju elementi utopijske i antiutopijske literature, povezane sa satirom i fantastikom.

Do 1914. godine nije bilo značajnih radova, no te se godine pojavljuje roman *Pertinčarjevo pomlajevanje* Etbina Kristana, dok je 1929. godine objavljena priča *V deželi Čirimurcev* Iva Šorlija. Damir Feigel - kojeg literarna kritika skoro bez iznimke spominje kao humorista i time ga odguruje na sporedne puteve književnosti - svoj prvi rad, *Pasja dlaka*, objavljuje 1926. godine, slijede mu *Na skrivnostnih tleh* (1929.), *Čudežno oko* (1930.), *Čarovnik brez dovoljenje* (1933.), *Okoli sveta/8* (1935.), *Supervitalin* (1939.). U istom razdoblju pisali su još i Radivoj Rehar, Vladimir

Levstik, Pavel Breznik, Metod Janko i Anton Novačan.

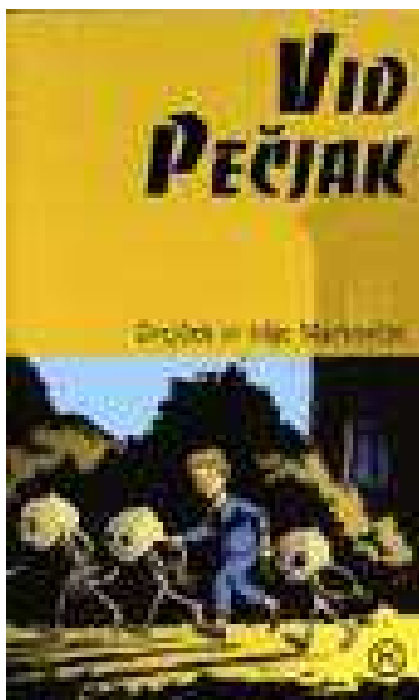
Nakon II. svjetskog rata kod slovenskih autora nastaje primjetno zatišje od skoro petnaest godina, no tada se u ZF vode spušta Matej Bor s radom *Vesolje v akvariju* (1955.), dok nekoliko godina kasnije Vid Pečjak objavljuje najpoznatiji slovenski ZF roman za djecu i mladež, za kojeg je dobio Levstikovu nagradu - *Drejček in trije Marsovčki* (1961.; preveden na hrvatski kao *Drejček i tri Marsovca*, op. ur.). Njegovi kasniji ZF radovi su: *Pobegli robot* (1976.), *Adam in Eva na planetu starcev* (1972.), *Roboti so med nami* (1974.), *Kam je izginila Ema Lauš* (1980.), *Doktor živih in mrtvih* (2004.), *Beg med zvezde* (2004.). Pečjak u svojim dijelima upotrebljava stručna iskustva s područja psihologije, većinom se stoga baveći ljudskim umom i njegovim reakcijama u neobičajenim okolinama.

Važan autor slovenske ZF tog razdoblja još je Franjo Puncer, koji je napisao nekoliko romana i zbirki novela: *Pregnani iz raja* (1970.), *Izgubljeni človek* (1978.), *Časovna vrv* (1993.), *Wemarus* (1994.), *Opna* (1995.). Najznačajniji kritičari ZF žanra u osamdesetima bili su Boris Grabnar, Branko Gradišnik, Žiga Leskovšek i Drago Bajt.

Njihovi članci i knjige - Drago Bajt je svoje eseje o ZF sakupio u djelu *Ljudje, zvezde, svetovi, vesolja* (1982.) - dali su veliki doprinos razvoju slovenske ZF.

Najvjerojatnije najplodniji i najpoznatiji pisac žanra u Sloveniji je Miha Remec, na čije literarno stvaralaštvo najviše utječu utopijska i antiutopijska djela. Njegovi najpoznatiji radovi su: *Votlina* (1977.), *Prepoznavanje ali Bele vdove črni čas* (1980., prva nagrada SFERA za roman; dodijeljena 1981., op. ur.), *Iksion ali beg iz prikazovalnice* (1981.), *Kuga plastionska* (1982.), *Mana* (1985.), *Lovec, Nečista hči* (1987.), *Zelena zaveza* (1989.), *Zapiski odposlanca Zemlje* (1991.) , *Astralni svetilniki* (1993.), *Iksia ali slovo živostrojnega človeka* (2001.), *Iks ali Velika samota Noetove barke* (2006).

Jedan od važnijih predstavnika generacije pisaca ZF žanra rođen poslije II. svjetskog rata jest Branko Gradišnik, danas poznati slovenski prevoditelj, primjerice *Gospodara prstenova*. U svojim romanima *Čas* (1977.) i *Zemlja Zemlja Zemlja* (1981.) posvetio se vremenu u svim pojavama i oblicima. U isto doba djeluje i Samo Kuščer, njegove dvije zbirke priča - *Sabi* (1983.) i *Žalostni virtuozi* (1989.) - u teme ZF-a uključuju filozofske, moralne i socialne teme. Bojan Meserko počeo je pisati u isto doba kao i Gradišnik te Kuščer,

objavijujući mnoštvo kratkih priča koje su se pojavile u različitim medijima: časopisima, fanzinima, zbirkama Njegovi književni ZF naslovi su: *Igra in agonija* (1984.), *Sanjališče* (1995.), *Kmečka idila* (1998.), *Smrdljivi planet* (2000.), *Sanjalnica* (2000.), *Senjalca* (2004.). Ostali bitni autori tog vremena su Boris Čerin, Marjetka Jeršak, Zvone Jirašek i Franci Cerar.

Od 1997. godine do danas, na području ZF dosta je objavljivao i Edo Rodošek, čiji su radovi: *Temna stran vesolja* (1997.), *Sence neznanega* (1998.), *Spokojni svet* (2000.), *Obračun* (2000.), *Pravici je zadoščeno* (2001.), *Dolgo iskanje* (2002.), *Skoraj enaki* (2003.), *Onstran zaznave* (2003.), *Movara* (2005.), *Neločljiva dvojica* (2005.).

Klubovi

Kao što se tijekom tridesetih godina u SAD počnu pojavljivati mase ljubitelja ZF-a, što je utjecalo na razvoj klubova fanova znanstvene fantastike, slična stvar se je dogodila u Sloveniji, doduše dosta kasnije nego u SAD. Prvi klub ljubitelja ZF i sličnih žanrova pojavljuje se u Ljubljani 1976 godine kao Sekcija za spekulativnu umjetnost u studentskom naselju u Rožnoj Dolini. Njihove aktivnosti su bile različite: literarne večeri, filmske prijevike, predavanja, glazbeno i slikarsko stvaralaštvo itd. Godinu dana nakon

osnivanja, izašao je prvi broj njihovog fanzina - "Občasnik". Glavni urednik i predsjednik sekcije je bio Matjaž Šinkovec. Kao što insinuira ime fanzina, izlazio je neredovito ("občasno") i uskoro postaje jasno da to znači jednom godišnje - 1984. je izašao zadnji, šesti broj.

Godine 1977. u Celju je osnovana Sekcija za znanstvenu fantastiku Konstelacija, koja je 1981. preimenovana u Društvo za ljubitelje ZF Konstelacija, ali njezine aktivnosti ostaju skrivene javnosti.

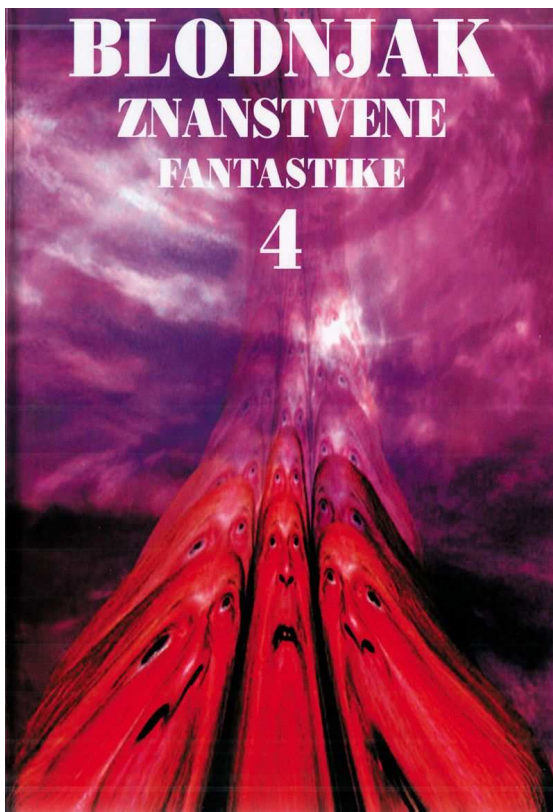
Godine 1981. u Ljubljani nastaje još jedan klub ljubitelja ZF-a, Društvo ljubiteljev znanstvene fantastike NOVA (DLZF NOVA), koji počinje s objavljivanjem svojeg fanzina NOVA. Značajniji članovi su bili Miha Granda, Žiga Leskovšek i Miha Remec. Godine 1983. oba su ljubljanska kluba organizirala Festival znanstvene fantastike Fantazija, koji je održan u Cankarjevom domu od 16. do 18. rujna. *Guests of honour* bili su Brian Aldiss i Vid Pečjak. Unatoč tome što Fantazija nije doživjela veliki uspjeh, sljedeće godine u Cankarjevom domu organiziran je drugi festival ZF-a: Orwellovo leto - 1984. Te godine izašao je zadnji "Občasnik", krajem godine i posljednja NOVA (7. broj). Klubovi su počeli umirati, aktivni su ostali samo pojedini članovi, koji su se pojavljali u medijima sa svojim radovima: Samo Kušcer, Bojan Meserko, Miha Remec, Miha Granda, Žiga Leskovšek, Samo Resnik...

Dvogodišnju šutnju prekida 1986. godine nastanak nove ljubljanske udruge, imenom Zduženje za propagiranje znanstvene fantastike v vseh izraznih oblikah - TERRA. Terrini najznačajniji članovi su bili: Mitja Zupančič, Žiga Leskovšek, Bojan Meserko, Drago Bajt. U rujnu 1986. Cankarjev dom (bez organizacijske pomoći udruga) organizira Filmski festival ZF i F filmova, na kojem Miha Granda dodjeljuje nagrade NOVA pojedincima značajnim za slovensku ZF. Nagrade su primili: Drago Bajt, Kristina Iskra, Samo Kuščer, Žiga Leskovšek i Miha Remec. Nagrada je bila dodijeljena samo tada i nikad više.

Poslije 1988. godine više se ništa ne čuje o udrugama, a također više nema ni festivala. Godine 1989. pojavljuje se tiskani fanzin "Blodnjak", kojeg je uređivao i objavljivao Marjan Skvarča. Uskoro mu se pridružuje Bojan Meserko. Godine 1991. godine je izašao zadnji, 13. broj. Od 2001. do 2006. godine časopis "Blodnjak" izlazio je mjesečno u elektronskom obliku pod naslovom "e-Blodnjak".

S fanzinom "Blodnjak" počinje i priča o Založniškom ateljeu Blodnjak. Godine

1992. Marjan Skvarča i Bojan Meserko kod naklade Clip objavljuju prvi "Blodnjak" u knjižnom obliku, odnosno zbirku ZF priča slovenskih autora. Godine 1993. Bojan Meserko uspostavlja nakladničku kuću Kiki Keram, u kojoj počne objavljivati ZF djela. Godine 2000. Kiki Keram mijenja ime u Založniški atelje Blodnjak, a iste godine u

dviije knjige (*12 žigosanih, 2000*) objavljen je sadržaj svih brojeva tiskanog fanzina "Blodnjak". Većina sadašnjeg programa naklade sadrži ZF djela (godišnje se objavi 15-20 knjiga), zato je pravedno možemo nazvati jedinom slovenskom nakladom, specijaliziranom za ZF.

Godine 1998. u Sloveniji je osnovano Tolkienovo društvo Gil-Galad. Zajedno s Društvom ljubiteljev ZF in fantazije

Prizma koje je osnovano prošle godine, to su trenutačno jedine formalne slovenske udruge koje povezuju ljubitelje ZF i fantasyja.

Slovenija i znanstvena fantastika

Temelje ZF-a postavila je knjiga, dakle pisana riječ, no moderna ZF knjiga u Sloveniji je skoro rijetkost. Nakladnici sa svojim programima zaostaju za trendovima

u ZF, istovremeno zanemarujući potrebe čitatelja. "To je očito podcjenjivanje čitatelja; urednike naravno veseli, da je njima poznata literarna kritika već rekla svoje mišljenje o autorima, čiji radovi su stari više desetljeća i tako im dala nekakvu legitimnost, odnosno nestručno sastavljene nakladničke programe prikladno zaštitila pred kritičnim ocjenama." (Žiga Leskovšek; u: *Fantazija: antologija znanstvene fantastike*; uredili Žiga leskovšek in Samo Resnik; Ljubljana, "Časopis za kritiko znanosti", 1990., str. 2.; prijevod citata sa slovenskog: Tanja Cvitko)

Sredinom osamdesetih u Sloveniji počne vrtoglav pad interesa za ZF. Zašto su se najviše oduševljeni i ugledni stručnjaci, istraživači, teoretici i pisci žanra skoro preko noći prestali baviti njime u vremenu kad se je najviše razvijao i dostizao pozitivan ugled u javnosti, nije sasvim jasno. Mogli bismo spekulirati o internim konfliktima u tadašnjim udrugama, o propalim festivalima, o premaloj Sloveniji za velike zarade, koje su vjerojatno očekivali nakladnici, kao i o samom slovenskom mentalitetu, ali to prelazi okvire članka. Činjenica je kako ZF polako počinje padati u zaborav, makar je bila na najboljem putu da dosegne - ako već ne američku ili britansku razvijenost - barem razvijenost usporedivu s onom u ostalim ondašnjim jugoslavenskim republikama, primjerice u Hrvatskoj.

Dok smo u Sloveniji doživljali pad popularnosti ZF-a, jugoslavenski "Sirius"

bio je u svojim najboljim godinama. "Sirius" je upravo tijekom osamdesetih godina bio dvaput proglašen najboljim europskim ZF časopisom (1980. i 1984., op. ur.). U teškoj ekonomskoj krizi održavao se na životu visokom kvalitetom stranih i domaćih objavljenih priča. Upravo je motiviranje domaćih autora, izvjesna "briga" za njih i praćenje njihovog razvoja, držalo jugoslavensku scenu na nogama.

ZF je prisutna na rubu slovenske kulturne svijesti, što logično utječe na ustrajnost i kreativnost slovenskih autora. U isto doba se u Sloveniji za ZF zanima dosta manje čitatelja nego prijašnjih godina, i oni je radije čitaju (čitamo) u stranim jezicima, najčešće na engleskom. Prilično slab uvoz stranih ZF knjiga ograničava i taj oblik prisutnosti žanra u Sloveniji.

Uporabljena literatura, primjerena za istraživanje:

12 *žigosanih:* *zbirka znanstvenofantastičnega in fantastičnega*, urednik Bojan Meserko, Založniški atelje Blodnjak, 2000.

Bajt, Drago: *Ljudje, zvezde, svetovi, vesolja: eseji o znanstveni fantastiki*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1982.

Kordigel, Metka: *Literarni leksikon - Znanstvena fantastika*, Ljubljana: DZS, 1994.

Kordigel, Metka: *Recepcija slovenske znanstvenofantastične literature*: doktorska disertacija, Ljubljana: 1991.

Ako nekoga ne treba predstavljati, onda je to Krešimir Mišak. Autor i voditelj popularne televizijske emisije Na rubu znanosti i glazbenik, poznat je čitateljima znanstvene fantastike i kao pisac. Dvostruki je dobitnik nagrade SFERA u kategoriji priče: 2000. godine za Svijet iduće sekunde, odnosno 2005. godine za Akvarij sa zlatnim ribicama. Razgovor je vođen na Sferakonu, dana 22. travnja 2006. godine.

KREŠIMIR MIŠAK: PONOVO ĆU PISATI SF!

Razgovarao: Boris Švel

"Parsek": Kad pišeš svoje priče, to zvuči dosta nepretenciozno?

Mišak: kao prvo, nisam uopće znao da zvuče nepretenciozno. Kao drugo, pretpostavljam da znam što ta riječ znači: neusiljeno... Razlog je u tome što su ti rijetki trenutci kad pišem, neka vrst zabave za mene. Mada je pisanje s jedne strane i frustrirajuće, jer zapneš na nekim problemima, pa čekaš par mjeseci dok ne skužiš kako ih uopće riješiti, dok s druge strane - barem kako mi je rekla jedna prijateljica - priče zvuče kao kad pričam. To može biti čak i mana. Naime, jako mi se sviđjelo u stripu Darka Macana *La Bete Noire* čitati njegove imitacije raznih stilova raznih pisaca. Ušao bi u nečiji stil i onda pisao u njemu. Ako pišem kako pričam, onda sam kao glumac koji u svakoj ulozi djeluje isto. Pišem kako pričam, opušteno, no čini mi se da je to zato što ne znam bolje. Ta "nepretencioznost" ispada neka vrst nemoći, rekao bih.

Kažeš: "nemoći", ali to su stvari koje se lijepo čitaju.

Uvijek mi se činilo da su moje priče *light* SF i *light* pisanje. *Light* podrazumijeva upravo

ono što si rekao: nepretencioznost. S druge strane, svoje priče nisam shvaćao zbilja ozbiljno. Uvijek mi se činilo da je njihov šarm - ako ga imaju - prije svega šarm amaterizma.

U njima nema puno mrtvih, meni je žao ubijati ljude. Pitao sam jednom Darka Macana, nakon što sam pročitao njegov strip iz *Star Wars* serijala, kako ima srca ubijati ljude? Na početku troje djece, a onda ubije i njihovog oca! Ta mi je misao katastrofalna, jer i sam imam dvoje djece. No, to je i pitanje profesionalizma, a ja s time nisam raščistio. Macan zna: ja radim priču, a ako hoćeš priču, moraš ubiti ono što ti je najdraže.

Ali ja nisam to razdvojio, zato u pričama i nemam mrtvih. Imao sam velikih muka zamišljati negativce, jer sam uvijek zamišljao pozitivce. Imao sam velikih muka i dok sam pokušao zamisliti ikoga tko nije ulični frajer iz Utrina.

Jesi li to u međuvremenu nadvladao?

Najviše sam se naučio pišući svoje prve dulje priče, i to baš za zbirku *Zvezdani riffovi*. S time je vezana anegdota: Macan mi je rekao kako sastavlja treće kolo biblioteke, u kojem će

svaki autor imati svoju knjigu, pa me pitao hoću li i ja sudjelovati u tom kolu. Ja sam rekao da hoću, a on mi je rekao da mu pošaljem svoje priče pa će on izabrati najbolje. Ali, za zbirku je trebalo sto i osamdeset kartica minimum. Kako su moje priče bile kratke, sve skupa oko sto kartica, pristao sam napisati četiri priče. Kad sam mu konačno, nakon silne moje muke, poslao svih 180 kartica svih mojih priča, starih i novih, pitao sam ga tko je još u konkurenciji za to kolo, osim mene i tri autora za koja sam znao? Odgovorio mi je: nitko! Tada sam se preznojio; moja vizija je bila: ako uspijem napisati nove priče - dobro, ako ne napišem - ima i drugih autora. Shvatio sam da je Macan cijelo vrijeme računao na te priče, jer mu je trebala zbirka za kolo biblioteke Sfera, a kolo mora imati četiri zbirke.

Jedna od novih priča koju sam tada napisao, ekološka priča o svijetu koji čuva sam sebe, bila je prva u kojoj sam angažirano radio na davanju oblička likovima. Ne znam jesam li uspio. Čini mi se da mi najbolje uspijevaju priče iz prvog lica, u istom tonu, u poluzaj...tskom, polu-ciničnom tonu...

Pišeš li i sad znanstvenu fantastiku?

Užasno sam zauzet, nemam vremena ni za što. No, imam par pričica koje sam započeo i namjeravam završiti. I ove godine sam napisao jednu, napisanu na temelju jedne ratne priče. Ratne priče sam pisao prije par godina, kad sam sa svojim prijateljem Ivanom Rocom zamišljao televizijski znanstvenofantastični serijal o fantastičnim ratnim pričama. Uzeo sam razne poznate *pulp* motive i to mi je bilo ludo zabavno za pisati, baš nepretenciozno. Kad ideš pisati televizijski scenarij, ne razmišljaš da

trebaš biti jako originalan, što kod pisanja inače uvijek jesam razmišljao.

No, zadao sam si par zadataka za dugoročno rješavanje. Više ljudi - Zoran Pongrašić, Darko Macan, moj prijatelj iz benda Hrvoje Carić - neovisno jedan od drugoga izvrijeđali su me na pasja kola jer su smatrali da je jedna priča iz zbirke *Zvezdani riffovi* početak romana. Radi se o priči *Filipov izbor*. Oni su čekali što će se dalje dogoditi, i puf! Priča odjednom završi. Ali meni je bilo važno samo prezentirati ideju.

Zatim imam u planu napisati jednu priču koju sam već napisao, međutim, u to vrijeme još nisam znao neka osnovna pravila pisanja, kojima me podučio Darko. U stilu, ako se pojavljuje sporedni lik, neka se pojavi bar tri puta, jer u suprotnom nije sporedni lik. Ukazao mi je i na neke logičke pogreške...

U ovom trenutku nisam posvećen SF-u jer sam zadnjih godina zadovoljio nekakvu svoju štrebersku normu. Uvijek sam se trudio napisati barem jednu ili dvije priče, a kad je izišla zbirka, mogao sam malo odahnuti. To se poklopilo i s mojim životnim obvezama koje su bivale sve veće, ali siguran sam da ću i dalje pisati SF priče. To mi je nešto neopisivo zabavno, iako i užasno frustrirajuće. Kad završim priču, ona mi se čini užasno glupa, a sve te *nepretenciozne* rečenice jezivo pretenciozne!

Pričaj nam o časopisu "Vizionar".

Za "Parsek" ću objaviti strogo čuvanu tajnu, da smo glavni urednik i ja - ista osoba. Naime, pokrenuo sam časopis nakon što sam pisao za nakladničku kuću Teledisk, za časopise "Svjetlost" i "Nexus". Skupila se pri tome hrpa

tema, nevjerojatno uzbudljivih, ali mrtvački ozbiljnih, a još veću količinu tema sam upoznao kroz emisiju Na rubu znanosti. Putem sam se jako zbližio s Darkom Imenjekom iz Telediska, pa smo odlučili izdati časopis - "Vizionar, magazin na rubu znanosti" - koji bi s jedne strane bio povezan s emisijom, ali bi imao težinu klasičnog znanstveno popularnog časopisa. Teme su, recimo, krugovi u žitu, sve što je o njima izmjereno i otkriveno, pitanja svijesti, pa NLO-i, zatim *free energy*. *Free energy* je tema koja u Hrvatskoj praktički nije zastupljena, to je jako vruća tema. To nije *perpetuum mobile*, koliko god tako zvučalo. Na posljertku, održivi razvoj: u tome se dobro snašao moj prijatelj, saksofonist iz benda Hrvoje Carić, koji je inače magistar zaštite okoliša.

Imao sam ljude koji mogu o nekima od tih tema pisati, upoznao sam ih kroz rad na emisiji. Imao sam i jasnu viziju kako bi magazin trebao izgledati. To je magazin na rubu znanosti: NLO-i, održivi razvoj, *free energy*, futurologija i holografski svemir, a to je jedna od najuzbudljivijih novih teorija...

"Vizionar" nastoji biti prava popularno znanstvena novina, a ne bilten, kao što su neke duhovne i ezoterične novine. Pri tome poštuje sva novinarska pravila, prije svega "pravilo sačme" - puno raznolikih tema, dizajn, fotografije...

Hoće li u "Vizionaru" biti SF priča?

Ne. To su potpuno različite publike, iako ja spadam u obje. Jedni vole SF, a drugi uopće ne - ali će ga obožavaju ako im je predstavljen kao stvarne priče. Uopće nije slučajno što se te dvije stvari nisu spojile. U

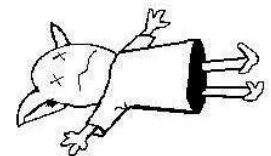
znanstvenofantastičnim magazinima nema rubno znanstvenih eseja... Nađe ih se, ali malo. U rubno znanstvenim časopisima koji se bave teorijama da ljudi nisu stupili na Mjesec i sličnim glupostima, nema SF-a, jer njihovi čitatelji žele da to bude stvarnost.

Tu je časopis, možda nove priče... Imaš puno projekata!

Napisao sam preko pet stotina novinskih tekstova većih od pet kartica. Pišem ih i dalje. Ali to je sve, nazovimo to tako, organizacija materijala i nešto malo epike u povezivanju dijelova. Jedino kad pišem priče, istinski sam zadovoljan. Jednom me na poslu, dok smo se vozili u liftu, kolegica koju jedva poznajem pohvalila kako joj se jako sviđjela priča *Filipov izbor*. To mi je bilo jako drago - draže mi je to čuti za priču koju pročita tristo ljudi, nego za ploču koju je kupilo dvadeset tisuća ljudi!

Kad sam dobio prvu nagradu SFERA, mislio sam kako će dalje ići lako. Ali, tek tad su nastale muke, jer sam shvatio da ništa ne znam o pisanju, o onim bitnim stvarima: fabuli, napetosti među likovima... U priči se mora uvijek nešto događati, a to nisam imao u vidu. To je bio frustrirajući put i oklijevam ponovno ići njime. Ali uvijek se sjećam užitka kad je priča gotova! I zato ću ponovno pisati SF!

Hvala Ti!

ORGANIZACIJSKI ODBOR
6. FESTIVALA FANTASTIČNE KNJIŽEVNOSTI U PAZINU
OGLAŠAVA
NATJEČAJ ZA PRIČE O STARIM BOGOVIMA

Ovim se natječajem traže priče iz žanrovskog spektra znanstvene fantastike - fantasyja - nadnaravnog horora koje na bilo koji način obrađuju ili koriste tematiku ili likove iz starohrvatske odnosno staroslavenske mitologije.

Dajte mašti na volju, istražite tko su i kakvi su bili Svarun, Perun, Svantevid, Volos, Gerovit, Radogost, Morana, Črt, Leđan i ostali bogovi, divovi, demoni, vile i slična nadnaravna bića, obojite ih svojim nadahnućem, gurnite ih u nove avanture, suočite ih s ljudima prošlog, sadašnjeg i budućeg vremena, odmjerite njihove snage s moćima bogova drugih starih naroda. Po želji, ali nipošto vas na to nećemo obavezati, smjestite radnju svojih priča u Istru.

Primaju se priče napisane na hrvatskom jeziku, duljine do 10 novinskih kartica (18.000 znakova, uključujući i razmake).

Priče moraju biti originalne tj. neobjavljene. Neobjavljenom se pričom smatra ona koja još ni na koji način nije pružena na uvid javnosti u tiskanom ili u elektronskom mediju, uključujući i internet.

Priče treba slati u jednom primjerku otisnute na papiru, potpisane imenom i prezimenom autora, s detaljnim podacima o autoru u prilogu, uključujući kontakt-podatke, te kraći životopis i bibliografiju (materijal za "bilješku o piscu"). U kuverti s pričom **OBAVEZNO** treba priložiti i disketu ili CD s pričom u elektronskom obliku (u .rtf datoteci, bez posebnih formatiranja teksta).

Prosudbena komisija odabrat će najbolje priče za objavljivanje u zajedničkoj zbirci, koja će biti predstavljena na 6. Festivalu fantastične književnosti koji će se održati u Gračišću i Pazinu, u kolovozu 2007. godine.

Priče odabrane za objavljivanje u zbirci se ne rangiraju i ne nagrađuju posebnim nagradama. Autori čije se priče odaberu za zbirku bit će pozvani da svoje priče predstavljaju na spomenutom Festivalu.

Priče treba slati na adresu:

Pučko otvoreno učilište u Pazinu
(za priče o starim bogovima)
Šetalište Pazinske gimnazije 1
52000 Pazin

Rok za slanje priča je 1. travnja 2007. godine.